

บทที่ 4 งานวรรณกรรมและเนื้อเรื่อง

ตำนานเรื่องสามก๊ก

หนังสือสามก๊กนี้ คนจีนเรียก “สามก๊กจี” แปลว่าจดหมายเหตุเรื่องสามก๊ก เป็นเรื่องราวตอนหนึ่งในพงศาวดารจีน แต่งโดยนักปราชญ์ชาวจีนผู้หนึ่ง วัตถุประสงค์การแต่งคือต้องการให้เป็นตำราสำหรับศึกษากลยุทธ์ ทางการสงคราม และแต่งได้ดี จึงเป็นหนังสือที่ได้รับความนิยมยกย่องกันในประเทศจีนและประเทศอื่น ๆ

ตำนานสามก๊กกล่าวกันว่า เดิมเป็นนิทานเล่าสู่กันฟัง ในปีพ.ศ. 1911-2186 นักปราชญ์ชาวจีนชื่อล่อกวนตง คิดแต่งหนังสือสามก๊กขึ้น จำนวน 220 ตอน แต่มีนักปราชญ์ชาวจีนอีก 2 คน คือ เม่าจงกั๋ง คิดพิมพ์หนังสือสามก๊ก จึงแต่งคำอธิบายและพิงโผย (ลักษณะเหมือนเชิงอรรถ) เพิ่มแล้วให้ นักปราชญ์อีกคนชื่อกิมเสี่ยต่างอ่านตรวจ กิมเสี่ยต่างแก้ไขคำพิงโผยของเม่าจงกั๋ง แล้วแต่งคำอธิบายเป็นทำนองคำนำ มอบให้เม่าจงกั๋งไปแกะตัวพิมพ์ ดีพิมพ์หนังสือสามก๊กขึ้น หนังสือสามก๊กจึงได้มีฉบับพิมพ์แพร่หลายในประเทศจีน และได้ฉบับต่อไปถึงประเทศอื่น ๆ

การแปลหนังสือสามก๊ก

หนังสือสามก๊กได้แปลเป็นภาษาต่าง ๆ ถึง 10 ภาษาคือ

1. แปลเป็นภาษาญี่ปุ่น เมื่อ พ.ศ. 2235
2. ,, ,, เกาหลี พิมพ์เมื่อ พ.ศ. 2402
3. ,, ,, ญี่ปุ่น พิมพ์เมื่อ พ.ศ. 2452
4. ,, ,, เขมร ไม่ปรากฏปีที่แปล และยังไม่ได้จัดพิมพ์
5. ,, ,, ไทย เมื่อราว พ.ศ. 2345
6. ,, ,, มลายู พิมพ์เมื่อ พ.ศ. 2435
7. ,, ,, ละติน มีฉบับเขียนอยู่ในรอยัลอาเซียติกโซไซเอตี แต่จะแปลเมื่อใดไม่ปรากฏ
8. ,, ,, สเปน เมื่อ พ.ศ. 2373
9. ,, ,, ฝรั่งเศส เมื่อ พ.ศ. 2388
10. ,, ,, อังกฤษ พิมพ์ เมื่อ พ.ศ. 2469¹

1. สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ. ตำนานหนังสือสามก๊ก. (โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, พระนคร) 2471 หน้า 7-12

ตำนานการแปลหนังสือสามก๊กเป็นภาษาไทย มีคำบอกเล่าสืบกันมาว่า พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมีพระราชดำรัสสั่งให้แปลหนังสือพงศาวดารจีนเป็นภาษาไทย 2 เรื่องคือ ไช้ฮั่นกับสามก๊ก โปรดให้พระเจ้าหลานเธอกรมพระราชวังหลัง ทรงอำนวยการแปลเรื่องไช้ฮั่น และให้เจ้าพระยาพระคลัง (หน) อำนวยการแปลเรื่องสามก๊ก ทั้งสองเรื่องนี้จะแปลเมื่อใดไม่มีหลักฐานแน่ชัด แต่พอจะสันนิษฐานได้ว่า ทั้งสองเรื่องแปลสมัยรัชกาลที่ 1 สังเกตจากพระอภัยมณีที่สุนทรภู่แต่ง พระอภัยมณีมีวิชาชำนาญเป่าปี่ ก็คือเอามาจากเดี่ยวเหลียงในเรื่องไช้ฮั่น ในสมัยรัชกาลที่ 1 สุนทรภู่เคยเป็นข้าอยู่ในกรมพระราชวังหลังคงได้ทราบเรื่องไช้ฮั่นมา ส่วนสามก๊กก็ปรากฏหลักฐานอยู่ในบทละครนอก เรื่องดาวิบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

ตัวอย่างบทพระราชนิพนธ์เรื่องดาวิ

เมื่อนั้น	ไวยทัดหุ่นหันไม้หันตริก
อวดรู้รอดหลักอักฮัก	ข้าเคยพบรบศึกมาหลายยก
จะเข้าออกยกยอนผ่อนปรน	เล่น์กลเรานืออย่าวิตก
ทั้งพิชัยสงครามสามก๊ก	ได้เรียนไว้ในเอกสารพิศ
ย้ายกลับไปทูลพระเจ้าป่า	ว่าเรารับอาสาไม่ข้องขัด
คำวันนี้คอยกันเป็นวันนัด	จะเข้าไปจับมัดเอาตัวมา ¹

ว่าด้วยเรื่องการแปลหนังสือสามก๊กของเจ้าพระยาพระคลัง (หน)

การแปลหนังสือมี 2 แบบคือ การแปลคำต่อคำ และการแปลเอาความ การแปลทั้ง 2 แบบนี้ มีความสำคัญเท่า ๆ กัน และในปัจจุบันก็ใช้กันอยู่ทั่วไปทั้ง 2 แบบ ในสมัยก่อน การแปลภาษาบาลีที่นักเรียนบาลีสู้จักกันดีมี 2 อย่าง คือ การแปลโดยพยัญชนะ และการแปลโดยอรรถ

การแปลโดยพยัญชนะเป็นการแปลที่ต้องการรักษารูปคำ เช่นการแปลพระพุทธวจนะ การแปลโดยอรรถเป็นการแปลเอาความ มักใช้ในการแปลนิทานและชาดก

การแปลหนังสือฉบับไทย เป็นการแปลถอดความและเรียบเรียงตามสำนวนภาษาไทย ท่านผู้เรียบเรียงเป็นกวีเอก แดกฉานในภาษา สำนวนแปลสามก๊กนั้น จึงเป็นสำนวนไทยอย่างดีเยี่ยม และได้รับมติจากที่ประชุมกรรมการวรรณคดีสโมสรให้เป็น "ยอดความเรียง

เรื่องนิทาน”¹

ว่าด้วยสำนวนแปลหนังสือสามก๊ก

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงกล่าวถึงลักษณะการแปลหนังสือจีนในสมัยเมื่อแรกเริ่มที่มีการแปลหนังสือในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น และสำนวนแปลในหนังสือสามก๊ก สรุปได้ดังนี้ การแปลหนังสือจีนเป็นภาษาไทยในสมัยที่เริ่มมีการแปลหนังสือในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น หรือในระยะต่อมาการแปลค่อนข้างลำบาก เนื่องจากผู้ที่มีความรู้ภาษาจีนจะไม่ชำนาญภาษาไทย และผู้ที่มีความรู้ภาษาไทยจะไม่ชำนาญภาษาจีนเช่นกัน ดังนั้นการแปลจึงเริ่มต้นจากผู้ชำนาญภาษาจีนแปลภาษาจีนเป็นภาษาไทยให้เสมือนจดลง หลังจากนั้นผู้ชำนาญภาษาไทยเรียบเรียงข้อความดังกล่าวเสียใหม่ให้เป็นสำนวนที่กระชับรัด และสละสลวย จึงกล่าวได้ว่าลักษณะการแปลหนังสือเช่นนี้ต้องมีผู้มีความรู้ความสามารถ เช่น กรมพระราชวังหลัง และเจ้าพระยาพระคลัง (หน) หรือในระยะหลังคือสมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ เป็นผู้อำนวยการแปล²

แม้ว่าหนังสือสามก๊กจะเป็นหนังสือแปลในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ซึ่งนับเป็นเวลากว่าร้อยปีมาแล้ว แต่ยังสามารถนับได้ว่าสำนวนสละสลวย รวดเร็ว ตรงไปตรงมา เข้าใจง่าย ต้นฉบับในภาษาจีนก็ใช้สำนวนเขียนชั้นดี³

สิ่งที่น่าสนใจมากที่สุดในเรื่องสามก๊ก คือ การสร้างตัวละครในเรื่อง ทั้งนี้เพราะชัดเจนเป็นจริงเป็นจัง มีชีวิตชีวา มีแง่คิดสำหรับเป็นตัวอย่างที่ดี และตัวอย่างที่ไม่ควรเอาอย่าง ทำให้ผู้อ่านเข้าใจชีวิตจิตใจคนดีขึ้น สิ่งสำคัญรองลงมาก็คือกลยุทธ์แบบต่างๆ ลึกซึ้ง สลับซับซ้อน และศึกษาอย่างละเอียด นอกจากนี้ก็มีวิชาการและความรู้รอบตัวอื่น ๆ ที่น่าสนใจได้แก่ จิตวิทยา วาทศิลป์ วิชาการทูต จริยธรรม เช่นความซื่อสัตย์ของกวนอู

เรื่องราวของสามก๊ก มีต้นฉบับในภาษาจีนหลายฉบับต่างๆ กัน บางฉบับได้เขียนยกย่องใจโฉมมากในฐานะที่เป็นนักรบ นักปกครอง และรัฐบุรุษที่มีความสามารถสูงทุก ๆ ด้าน

-
1. ประพิน มโนมัยวิบูลย์. สามก๊ก : การศึกษาเปรียบเทียบ. (วิทยานิพนธ์ปริญญา-มหาบัณฑิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) 2510 หน้า 263
  2. สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ เล่มเดียวกัน หน้า 25
  3. สิทธา พิณีจภูวดล. วรรณคดีเปรียบเทียบ. (โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพฯ) 2517 หน้า 287

แต่ฉบับที่ไทยนำมาแปลนั้น ไม่ค่อยยกย่องโจโฉ แต่ยกย่องขงเบ้งซึ่งฉลาดปราดเปรื่อง ซึ่งก็
ไม่รู้ทุกเรื่องเท่าโจโฉ²

---

2. สิทธิฯ พินิจฯ วาดล. เล่มเดียวกัน หน้า 288

เนื้อเรื่องย่อสามก๊ก

ประเทศจีน ในสมัยพระเจ้าเลนเต้ก่อนที่จะแยกเป็นสามก๊กนั้น พวกซันที่โกลัซิดพระเจ้าเลนเต้ และพระเจ้าเลนเต้ก็ทรงเชื่อถือซันที่ และพวกซันที่พยายามแสวงหาอำนาจในบ้านเมือง ความเดือดร้อนจึงเกิดขึ้น บรรดาขุนนางก็กำจัดพวกซันที่ไม่ได้เพราะพระเจ้าเลนเต้ทรงเชื่อซันที่มาก เมื่อพระเจ้าเลนเต้สิ้นพระชนม์ ราชโอรส 2 พระองค์ซึ่งต่างพระมารดาองค์ใหญ่ชื่อห้องจูเปียน ได้รับตำแหน่งเป็นรัชทายาท นางโฮเฮาผู้เป็นพระมารดาเป็นผู้ว่าราชการแผ่นดิน พระอนุชาชื่อห้องจูเหียบ ทรงอยู่กับพระอัยยิกา มีนามว่านางตั้งไทฮอ ทั้งนางตั้งไทฮอและนางโฮเฮาเป็นอริกัน ต่อมาโฮจิ้นได้ฆ่านางตั้งไทฮอ และต้องการจะกำจัดซันที่โฮจิ้นจึงขอให้ตั้งโต๊ะมาช่วยปราบซันที่ ตั้งโต๊ะก็ยกทัพมาช่วย และเกิดความวุ่นวายในพระราชวัง เนื่องจากพรรคพวกของโฮจิ้นโกรธซันที่ที่ฆ่าโฮจิ้น ในที่สุดสองกุมารโอรสของพระเจ้าเลนเต้ต้องหนีออกจากวังไปอยู่ที่อื่น ต่อมาตั้งโต๊ะได้อำนาจในเมืองหลวง โดยยกห้องจูเหียบขึ้นเป็นพระเจ้าแผ่นดินแทนห้องจูเปียนซึ่งตนได้กำจัดเสียพร้อมมารดา

ตั้งโต๊ะได้เป็นผู้สำเร็จราชการแผ่นดินในสมัยพระเจ้าเหียนเต้ซึ่งเป็นพระนามใหม่ของห้องจูเหียบ เมื่อตั้งโต๊ะได้เป็นใหญ่ก็ประพฤติตัวไปในทางไม่ดีหลายประการ พวกขุนนางพยายามหาทางกำจัดตั้งโต๊ะแต่ก็ไม่สำเร็จ ต่อมาตั้งโต๊ะก็ถูกอั้งฉันทุนนางในเมืองหลวงกำจัดได้โดยใช้กลสตรี เมื่อตั้งโต๊ะตาย มีพรรคพวกของตั้งโต๊ะ คือลิฉุย กุยกี สองคนนี้ได้ฆ่าอั้งฉันทุนนางและให้พระเจ้าเหียนเต้ตั้งพวกตนเป็นขุนนางผู้ใหญ่ในเมืองหลวง และลิฉุย กุยกี ก็ประพฤติตนไม่ดีเช่นเดียวกับตั้งโต๊ะ พระเจ้าเหียนเต้ทรงให้โจโฉไปช่วยปราบปราม และโจโฉปราบได้สำเร็จ จึงได้รับแต่งตั้งจากพระเจ้าเหียนเต้ให้เป็นผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน เมื่อโจโฉได้เป็นใหญ่ก็ใช้อำนาจมาก พระเจ้าเหียนเต้ทรงทนไม่ได้ เอาพระโลหิตเขียนหนังสือแจ้งไปยังผู้จงรักภักดีต่อพระองค์ ดังนั้นจึงเกิดการแตกแยกออกเป็นสองพวก คือพวกโจโฉที่ถือว่าตนมีหน้าที่ต้องปราบปรามพวกที่กบฏต่อพระเจ้าแผ่นดินฝ่ายที่จงรักภักดีต่อพระเจ้าเหียนเต้ก็ถือว่าโจโฉเป็นกบฏต่อพระเจ้าเหียนเต้ และทั้งสองฝ่ายได้รบพุ่งกัน โจโฉเป็นฝ่ายมีชัยชนะเป็นส่วนมาก แต่ปราบไม่ได้เฉพาะเมืองของซุนกวน และของเล่าปี่ เหตุที่โจโฉมีชัยชนะเป็นส่วนมากนั้นนอกจากความสามารถส่วนตัวของโจโฉเองแล้ว โจโฉยังมีนายทหารและที่ปรึกษาที่ฉลาด กล้าหาญ หลายคนเช่น แฮหัวตุ้น แฮหัวเอียน ลิเตียน เคาทู กุยกั๊ก เตียนฮุย และมอถุย

ซุนกวนครองเมืองกังตั๋ง มีพวกมาก มีทหารที่มีฝีมือ มีความรู้ ชื่อจิวยี้เป็นคู่คิด และ

มีที่ปรึกษาที่ฉลาดคือโลซก

เล่าปีเป็นเชื้อสายพระเจ้าเหียนเต้ เดิมเป็นคนยากจน โตขึ้นก็อยากทำประโยชน์ให้บ้านเมือง โชคดีที่มีเพื่อนร่วมน้ำสาบานที่ชื่อสัตย์ เช่นกวนอู เตียวหุย และยังได้ที่ปรึกษาที่ฉลาดรอบรู้รอบด้านคือขงเบ้ง เล่าปีจึงสามารถตั้งตัวได้

แม้บ้านเมืองจะแยกออกเป็นสามก๊กแล้ว พระเจ้าเหียนเต้ก็ยังได้ชื่อว่าเป็นพระเจ้าแผ่นดิน อยู่เมื่อโจโฉตายโจผีบุตรก็ตั้งตัวเองเป็นพระเจ้าแผ่นดิน โดยถอดพระเจ้าเหียนเต้ออก พระเจ้าโจผีตั้งราชวงศ์ของตัวเองเป็นราชวงศ์วุย หรือ “วุยก๊ก”

ฝ่ายเล่าปีก็ได้รับแต่งตั้งจากขุนนาง แลชาวเมืองเสฉวนให้เป็นพระเจ้าแผ่นดิน จึงตั้งราชวงศ์อันซัน หรือ “จ๊กก๊ก”

ขุนกวนก็ตั้งตนเป็นพระเจ้าแผ่นดินบ้างเรียกว่า “งอก๊ก”

เมื่อสิ้นพระเจ้าโจผี พระเจ้าขุนกวน และพระเจ้าเล่าปีแล้ว สุมาเจียวบุตรสุมาอี้ปราบจ๊กก๊กได้ในสมัยของเล่าเสี้ยนบุตรเล่าปี ต่อมาสุมาเอี้ยนบุตรสุมาเจียวชิงราชสมบัติวุยก๊กตั้งราชวงศ์ใหม่ขึ้นชื่อ ราชวงศ์จิ้น ต่อมาพระเจ้าสุมาเอี้ยนปราบงอก๊กซึ่งเป็นของขุนกวนได้อีก ประเทศจิ้นก็รวมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันสืบต่อมา

ตัวละครสำคัญ

โจโฉ สูงประมาณห้าศอก จักขุเล็ก หนวดยาว เป็นคนฉลาดเฉียบแหลม มีความรู้ความสามารถทางด้านการเมืองและการทหาร

ตัวอย่าง

1. ม้าเจียวขับให้ทหารพันเข้าไป แล้วร้องสั่งทหารว่า ให้จับตัวโจโฉจงได้ ทหารทั้งปวงก็สั่งกันต่อไปว่าอายใส่เกราะแดงนั้นโจโฉคนร้ายจับเอาตัวมันจงได้ โจโฉได้ยินดังนั้นก็ตกใจถอดเกราะทิ้งเสีย ควบม้าหนีปนไปกับทหารแล้ว เหล่าทหารม้าเจียวร้องว่า อ้ายหนวดยาวนั้นแหละโจโฉให้จับตัวจงได้ โจโฉก็เอากระบี่ตักหนวดทิ้งเสีย แล้วได้ยินทหารม้าเจียวร้องว่าโจโฉตัดหนวดเสียแล้วให้จับตัวอ้ายหนวดสั้นตัดใหม่นั้นจงได้ โจโฉก็เอาแพรชายธงห่อคางแล้วควบม้าหนีไป ม้าเจียวก็ควบม้าไล่โจโฉเสียมาเห็นม้าเจียวก็ตกใจพลัดตกจากหลังม้าวิ่งเข้าแอบต้นไม้อยู่ ม้าเจียวเห็นดังนั้นก็ควบม้าเข้าไปเอาทวนแทงโจโฉ ๆ หลบได้ ริ่งหนีเข้าป่า

2. ครั้นเวลากลางคืนโจโจให้ชุดหลุม เอาบ่วงใส่ปากหลุม แล้วเอาหญ้าเกลี้ยไว้มิให้สังเกต ครั้นรุ่งขึ้นเช้า โจโจจึงให้เตียนอุยคุมทหารร้อยหนึ่ง เข้าไปร้องท่ายทายที่ปากถ้ำ ถ้าเห็น เคาฑูออกมาก็ให้รับล้อมาทางหลุมซึ่งชุดไว้ เตียนอุยก็คุมทหารร้อยหนึ่งไปทำตามโจโจสั่ง เคาฑูได้ยินดังนั้นก็คุมพวกออกมา เห็นเตียนอุยจึงร้องว่า อ้ายทหารชี้หนี จะมารบกับกูอีกหรือ แล้วก็ขับม้าเข้ารบด้วย เตียนอุยได้สับเพลง เตียนอุยทำซึกม้า หนีไปข้างหลุมซึ่งชุดไว้ เคาฑู ไม่ได้รู้กลอุบาย ก็ซึกม้าไล่เตียนอุยไป ม้านั้นก็ถลาลหลุมลง เคาฑูตกลงในหลุม บ่วงนั้นติดเท้า อยู่กับพวกคนหนึ่ง ทหารโจโจซึกไว้ แล้วเข้ากลุ่มรวมกันจับตัวคาฑูมัดไปให้โจโจ ๆ เห็นดังนั้นก็ทำเป็นตกใจ จึงลุดลงไปแก้มัดคาฑูออกเสีย ให้เอาเสื้อผ้าตีมาให้คาฑูใส่ แล้วจูงมือมาให้หนึ่ง จึงถามว่าทำนี่ชื่อใดอยู่บ้านเมืองไหน เหตุใดจึงมาอยู่ในถ้ำ

3. แลนายทหารสิบคนก็เอาหนังสือซึ่งได้มาแต่ค่ายอ้วนเสี้ยวนั้นให้แก่โจโจ โจโจรับ หนังสือนั้นมาอ่านดูเป็นใจความว่า ข้าพเจ้านายทหารเป็นหลายคน ซึ่งมาในกองทัพโจโจนี้ขอ คำนับมาถึงอ้วนเสี้ยว ถ้าโจโจเสียทีแก่ท่าน ข้าพเจ้าทั้งนี้จะขอชีวิตไว้ที่ปรึกษาแลทหารทั้งปวง แจ้งในหนังสือดังนั้น จึงว่าแก่โจโจว่าขอให้ท่านพิจารณาเอาตัวผู้ผิดซึ่งลอบให้หนังสือไปแก่ อ้วนเสี้ยวให้จงได้

โจโจแจ้งดังนั้นก็นึกแต่ในใจว่า ถ้าพิจารณาตามหนังสือนี้ก็จะได้ตัวอยู่ แต่บรรดา ผู้ผิดนั้นก็แกล้งชัดผู้ซึ่งมิได้รู้เห็น ทหารทั้งปวงก็จะพลอยซ้ำชอกวุ่นวายไป แล้วว่า ซึ่งเรา จะพิจารณานั้นไม่ควรด้วยนายทหารทั้งนี้จะได้คิดร้ายต่อเรานั้นหาไม่ได้ หากเกรงว่าอ้วนเสี้ยว นั้นมีทหารมากกว่า เกลือกเราจะเพลี่ยงพล้ำ จึงว่ากล่าวไปแก่อ้วนเสี้ยว หวังจะฝากตัวไว้ มาตราว่าจะพิจารณาได้ตัวแล้ว ซึ่งจะลงโทษเขานั้นหาไม่ได้ ถึงตัวเราเมื่ออยู่หว่างศึกนั้น ก็ปี้ม จะรักษาตัวไม่รอด แล้วโจโจก็เอาหนังสือนั้นเผาไฟเสีย

อันเสบียงของเรานี้พอกินได้ก็ถึงปี เขาฮิวเห็นโจโจพูดจาอำพรางดังนั้นก็โกรธ จึงลุดขึ้น แล้วว่า ข้าพเจ้ามาอยู่ด้วยมหาอุปราช คิดจะทำราชการสนองคุณท่านโดยสุจริตบัดนี้ท่านแคลงใจอยู่

4. เขาฮิวจึงถามโจโจว่า ข้าพเจ้าเสบียงในกองทัพท่านนี้ยังมีอยู่สักเท่าใด โจโจ เห็นว่าเขาฮิว นั้นถามหลักแหลม จึงแกล้งบอกว่า อันเสบียงของเรานั้นไม่สู้ขัดสนนัก พอจะเลี้ยงทหารได้ สักปีหนึ่ง เขาฮิวจึงหัวเราะแล้วว่า ทำเจรจาเกินนักเห็นจะไม่สมใจโจโจจึงว่าเราจะบอกโดยจริง

ไม่ไว้ใจแล้ว ข้าพเจ้าก็จะลาท่านไปหาที่พึ่งอื่น จะมีความสุข

โจโฉเห็นดังนั้นจึงยึดชายเสื้อเขาฮิวไว้แล้วว่า ท่านอย่าเพ้อโกรธ เราจะบอกตามสัตย์ เสบียงเราน้อยลงแล้วเราจะเลี้ยงกันได้สักสามเดือน เขาฮิวจึงหัวเราะแล้วว่า กิตติศัพท์เขา เลื่องลือกันว่ามหาอุปราชจะพุดจาสิ่งใด มักเป็นเล่ห์กล จะเชื่อฟังไม่ได้ บัดนี้ก็เห็นสมกับคำ เขาว่า โจโฉได้ฟังเขาฮิวว่าดังนั้นก็มีได้โกรธ จึงหัวเราะแล้วว่า ท่านไม่รู้หรือ อันการสงคราม จำอาศัยเล่ห์กลจึงจะได้ชัยชนะแก่ข้าศึก แล้วทำกระซิบบอกเขาฮิวว่า เสบียงเรายังอีกเดือน หนึ่งก็จะหมดแล้ว เขาฮิวโกรธร้องทวาดเอาโจโฉว่า จะลวงเราไปถึงไหน เราก็แจ้งอยู่ว่าเสบียง ในกองทัพท่านนั้นหมดสิ้นแล้ว โจโฉตกใจจึงร้องถามเขาฮิวว่า เหตุใดท่านจึงรู้ดังนี้

เขาฮิวจึงเอาหนังสือซึ่งโจโฉให้ไปถึงขุนฮกนั้นออกให้ดู โจโฉเห็นหนังสือนั้นแล้วจึง ถามว่า ผู้ใดเอาหนังสือนี้ไปให้ท่าน เขาฮิวจึงบอกเนื้อความซึ่งจับผู้ถือหนังสือนั้น ให้ฟังทุกประการ โจโฉเห็นเขาฮิวแจ้งเนื้อความทั้งปวงแล้ว กลั้วจะแพร่งพรายไปจึงกำชับว่า ท่านอย่าได้บอก เนื้อความทั้งนี้แก่ผู้ใด

ขงเบ้ง รูปร่างใหญ่โต สูงถึงหกศอก สีหน้าขาวเหมือนหยวก แต่งตัวโอ้อวด ท่วงทีเป็นอาจารย์ ผู้ใหญ่ เป็นคนฉลาดรอบรู้รอบด้าน ไม่ว่ากลยุทธ์ ดินฟ้าอากาศ ฯลฯ สุขุม รอบคอบ มีความสามารถทางการทูต

ตัวอย่าง

1. แลบัดนี้เราเห็นดาวดวงใหญ่ตกลง ชะรอยบังทองถึงแก่ความตายเป็นมั่นคง เล่าปี่ นายเราแขนหักเสียข้างหนึ่งแล้ว ทหารทั้งปวงได้ฟังขงเบ้งว่าดังนั้น ก็แคลงใจอยู่มิได้เชื่อ ขงเบ้ง เห็นคนทั้งสองมีความสงสัย จึงว่าท่านทั้งปวง จงคอยฟังเถิด อีกสองสามวันคงรู้ข่าวดอก ขุนนางทั้งนั้น ต่างคนต่างคำนับขงเบ้งแล้วก็ลาไป

ครั้นอยู่มาห้าหกวัน ขงเบ้งกับกวนอูนั่งพูดกันอยู่ พอกวนเบ้งเข้ามาคำนับ แล้วก็เอา หนังสือยื่นให้ขงเบ้ง ขงเบ้งรับเอาหนังสือแล้วอ่านดู ก็รู้ว่าบังทองถึงแก่ความตาย

2. ฝ่ายพระเจ้าเล่าปี่ยกทัพออกมาปลงไฉนอกเมือง เวลากลางคืนบรรทมไม่หลับ จึง ออกมาที่ข้างนอกแลเห็นอุกกาบาตใหญ่มีปริมาตรข้างละประมาณศอกหนึ่งตกลงมาเหนือ แผ่นดิน เห็นประหลาดนักก็ตกใจ จึงใช้คนเข้าไปถามขงเบ้งว่า ดาวดวงใหญ่ตกลงมาดังนี้จะเป็นเหตุอันใด ขงเบ้งจึงบอกว่านิมิตอันนี้ร้ายบอกเหตุว่าทหารผู้ใหญ่ตายเสียคนหนึ่งแล้ว อีก สามวันจะรู้ข่าว

พระเจ้าเล้าปีแจ้ตั้งนั้นไม่สบายพระทัย หาเคลื่อนทัพไปไม่ เมืทหารเข้าไปทูลว่า
งอปปันนายทหารเมืองลงจิวให้คนถือหนังสือมา พระเจ้าเล้าปีไต้ยิน ก็ตกใจว่า เอ๊ะ น้องข้าส
นัดกันว่า จะยกทัพไป เหตุใดจึงใช้คนถือหนังสือมา ตัวจึงไม่มา น้องข้าเป็นเหตุดอกกระมัง
แล้วแก้หนังสือออกดูก็รู้ว่าเดี่ยวหยุดตาย ก็ทรงพระกันแสงจนสลบไป

3. ฝ่ายเล้าปีแจ้ปรึกษาด้วยขงเบ้งว่า โจโฉยกทัพมาครั้งนี้ใหญ่หลวงนัก เกลือกจะยกติด
ตามมาก็ เราจะทำอันประการใดดี ขงเบ้งจึงว่า อันจะอยู่ในเมืองกังแฮนี้ขัดสนนัก ถ้าโจโฉ
ยกมาจะเสียที่อีก ขอให้ท่านยกไปอยู่เมืองกังตั้งอาศัยขุนกวนเถิด ถ้าแลโจโฉรู้ว่าท่านไปอยู่กับ
ขุนกวนก็จะตามไป ตีร้ายโจโฉกับขุนกวนก็จะผิดใจกันขึ้น เราก็จะอยู่หว่างกลาง ถ้าใครเพื่อง
พล้าลงเห็นได้ที่เราก็จะเข้าเอาเมื่อปลายมือ เห็นจะได้ชัยชนะโดยง่าย

4. ขงเบ้งได้ฟังดังนั้นจึงคิดว่า ซึ่งจิวอี้ให้มาเกลี้ยกล่อมเรา ไม่สมความคิดแล้ว จะแกล้ง
ให้เราไปนี้หวังจะให้โจโฉจับเราฆ่าเสีย ครั้นเราปิดพลั่วอยู่ ไม่ไปบัดนี้ จิวอี้ก็จะติเตียนว่ากลัว
โจโฉ ครั้นเราจะไปเล่า จิวอี้ก็จะหัวเราะเยาะว่าไม่รู้เท่า แต่จำเราจะรับไว้ก่อน จึงค่อยคิดกล
อุบายแก้ตัวให้ได้แล้วก็รับคำลากลับมาเรือน้อย

5. ฝ่ายโจโฉได้ยินเสียงฆ้องกลองอ้ออิ่งตั้งนั้น ก็รู้ว่าทหารจิวอี้มาทำการ ครั้นจะให้เรือรบ
ออกรบพุ่ง หมอกก็ลงหนักไม่เห็นถนัดและเกรงอยู่ว่า จิวอี้จะให้ทหารมาซุ่มไว้คอยรบกระหนาบ
จึงสั่งให้อีกิม มอกาย ให้เอาเรือรบทอดตั้งมั่นไว้ ให้แต่ทหารทั้งปวงระดมยิงเกาทัณฑ์ไป
แล้วให้เดี่ยวเดี่ยว ชีหลงคุมทหารเป็นอันมากลงไประดมยิงทหารจิวอี้ตามริมชายทะเล แล
นายทหารบกแลเรือทั้งสองกลองเห็นแต่เรือเรียงกันตะคุ่มอยู่ มิได้เห็นว่ามีมากแลน้อย ก็ให้
ทหารยิงเกาทัณฑ์ระดมไปเรือรบนั้นตั้งหาฝน ขงเบ้งให้ทหารทั้งปวงแอบมัดฟางแลหญ้าเป็น
หุ่นขึ้นไว้ ครั้นเห็นลูกเกาทัณฑ์ติดมัดฟางและหญ้ามาแล้ว ก็ให้หยุดฆ้องกลองเสีย ให้กลับ
เรืออีกแควหนึ่งเข้ารับลูกเกาทัณฑ์อีก ให้ตีฆ้องกลองอ้ออิ่ง ลูกเกาทัณฑ์ติดมากแล้ว

พอสว่างขึ้นขงเบ้งจึงแกล้งร้องเย้ยว่า ขอบใจมหาอุปราช ให้ลูกเกาทัณฑ์แก่เราเป็น
อันมาก แลลูกเกาทัณฑ์นี้จะกลับมารบสนองคุณท่าน แล้วก็รีบแจวล่องกลับลงไป ฝ่าย
ทหารโจโฉเห็นเรือรบทหารจิวอี้กลับไปดังนั้น ก็เอาเนื้อความไปบอกแก่โจโฉทุกประการ
โจโฉให้ทหารลงเรือเร็ว รีบตามไปทางประมาณสองร้อยเส้นก็ไม่ทัน

ขณะนั้นโจโฉคิดน้อยใจว่าเสียความคิดแก่ข้าศึก ได้ความอัปยศนัก ฝ่ายขงเบ้งล่องมานั้น
จึงว่าแก่โลซกกว่า เราคิดอ่านการทั้งนี้ มิได้เสียทหารแต่สักคนหนึ่ง แลป่วยการช่างทำ อันเรือ

ที่สี่สิบสามนี้ ได้ถูกเกาท์ฉันท ล่าละห้าพัน หกพันบ้าง ทั้งสี่สิบสามคิดเป็นลูกเกาท์ฉันทกว่าสิบหมื่นอีก โลกได้ฟังดังนั้นจึงยกมือคำนับ แล้วสรรเสริญขงเบ้งว่า มีสติปัญญาดังเทพดาเข้าคลใจ ล่วงรู้ว่าวันนี้หมอกจะลงหนักจึงได้มาทำการทั้งนี้

เล่าปี ลักษณะ กอปรด้วยลักษณะรูปใหญ่สมบูรณ์ สูงประมาณห้าศอกเศษ หูยานถึงบ่า มียาวถึงเข่าหน้าขาวดั่งสีหยก ฝีปากแดงดั่งชาดแค้นม จักขุขำเลื่องไปเห็นหู เมื่อน้อยชื่อ เตียนเต็ก ไม่สู้รักเรียนหนังสือ มีปัญญา น้ำใจดี โจารี่มีเพื่อนมาก เป็นคนฉลาด ในด้านรู้จักใจผู้อื่น และรู้จักใช้คน รักที่จะคบกับผู้ที่มีความสามารถ เช่นขงเบ้ง และมีความซื่อสัตย์ต่อพวกพ้อง ตัวอย่าง

1. เล่าปีจึงปรึกษาบิติกว่า ลิโป้เสียแก่โจโฉ จะมาอาศัยเรา เราจะออกไปรับเข้ามา ในเมืองบิติกจึงตอบว่าน้ำใจลิโป้นั้นหยาบซ้ำร้ายกาจดังเสือ บัดนี้ตกถึงอยู่ แลท่านจะไปรับขึ้นมาไว้วันนั้น นานไปมีกำลังขึ้น ก็จะทำอันตรายแก่คนทั้งปวง เล่าปีจึงตอบว่า โจโฉนั้นน้ำใจก็หยาบซ้ำ แล้วเป็นใหญ่อยู่ฝ่ายหัวเมืองตะวันออก ฝ่ายลิโป้ไปรบได้เมืองกุนจิว เมืองเราจึงพลอยได้ ความสุขด้วยหาไม่โจโฉจะยกมารบเมืองเรา ครั้นนี้ลิโป้ไปฆ่าหน้ามาหาเราแล้ว ครั้นจะมีรับไว้ ก็เหมือนคนหาไม้ไผ่ตรีไม้ เตียวหุยจึงว่าแก่เล่าปีว่า น้ำใจท่านอริแก่คนทั้งปวง จะรับลิโป้เข้ามาไว้ก็ตามเถิด แต่ก็ให้คิดระวังเหตุผลจงดี

เล่าปีก็พาควานอู เตียวหุย และทหารทั้งปวง ออกไปรับลิโป้ ทางประมาณสามร้อยเส้น แล้วกลับเข้ามาในเมือง แล้วเชิญลิโป้ที่นั่งที่สมควร

2. เตียวหุยจึงว่าลิโป้นั้นน้ำใจหยาบซ้ำ แล้วมิได้รู้จักคุณคน ถ้าจะฆ่าเสียตามคำโจโฉว่า ข้าพเจ้าก็เห็นชอบด้วย เล่าปีจึงตอบว่า ลิโป้ได้บากหน้ามาพึ่งแล้ว ครั้นเราจะทำอันตรายด้วย จะผิดทั้งกับไม่สมควร ท่านไปใครจะมาอยู่ด้วยเล่า เตียวหุยจึงว่า ท่านอย่าไปเป็นสื่อคนชั่วด้วยไม่ได้ เล่าปีก็มิได้ฟังคำเตียวหุย

3. เล่าปีแลเห็นขงเบ้งรูปร่างใหญ่โต สูงถึงหกศอก สีหน้าขาวเหมือนกระดาษ และตัวโงโง ท่วงทีเป็นอาจารย์ผู้ใหญ่ จึงเข้าไปคำนับแล้วว่า ข้าพเจ้าตั้งใจมาหาท่านบัดนี้ เพราะมีความปรารถนาจะขอสติปัญญาท่าน ด้วยแผ่นดินทุกวันนี้เป็นจลาจล จวนจะสาบสูญอยู่แล้ว ตัวข้าพเจ้านี้เป็นเชือกวงค์พระเจ้าเหี้ยนเต้ แต่ทว่ามีสติปัญญาน้อย แล้วก็ไปชวบ้านนอกอยู่เมืองคันทัน แจ้งว่าท่านเป็นคนดีมีสติปัญญาปรากฏเอกรีก เสมือนเสียงฟ้า ข้าพเจ้ามีความยินดีมาคำนับท่านถึงสองครั้งแล้วก็ได้พบ จึงเขียนหนังสือฝากไว้หวังจะให้ท่านแจ้ง ขงเบ้งจึง

ตอบว่า ข้าพเจ้าเห็นในหนังสือนั้นก็แจ่มอยู่ แต่ข้าพเจ้าคิดว่าตัวยังหนุ่มนัก ทั้งสติปัญญาความคิดก็อ่อน กรันจะไปทำราชการด้วยท่าน ก็จะไม่เสียการของท่านไป เล่าปีฟังขงเบ้งเจรจาต่อตัวดังนั้นจึงว่า ซึ่งท่านว่าสติปัญญาอ่อนนั้น ข้าพเจ้าก็แจ่มอยู่แล้ว ด้วยสุมาเต็กโช แลชีซีได้บอกให้รู้ทุกประการ ขอท่านได้เมตตาอย่าได้บิดพลิ้วเลย จงช่วยข้าพเจ้าบำรุงแผ่นดินด้วยเถิด

ขุนกวน ลักษณะเข้มแข็ง จักขุแดง หนวดแดง นิสัยสุจริตรอบคอบ มีความอดทนต่อสถานการณ์ต่าง ๆ เอาใจตัวเองในบางครั้ง

ตัวอย่าง

1. ขุนกวนจึงว่าแก่กวนอูว่า แต่ก่อนเราได้ยินข่าวว่าท่านเป็นคนกล้าหาญเข้มแข็งน้ำใจสัตย์ซื่อหนัก เราก็มองใครใครจะได้ท่านมาไว้เป็นเพื่อนตัว ท่านทำราชการอยู่กับนายท่านเราก็มองได้ท่านไม่ บัดนี้ท่านแพ้กับเรา ทหารเราจับท่านได้ ท่านจงอยู่กับเราเถิดเราจะไว้ชีวิตจะเลี้ยงท่านให้ถึงขนาด

กวนอูได้ฟังขุนกวนว่าดังนั้นก็โกรธนัก จึงด่าว่า อ้ายเด็กน้อย ตัวกูหายอมเป็นบ่าวมึงไม่อนึ่ง ก็ได้ถือน้ำพิพัฒน์สัจจาไว้ต่อเล่าปี จะช่วยเอาราชสมบัติให้เล่าปีอันเป็นเชื้อพระวงศ์ ซึ่งกูจะอยู่ด้วยมึงอันเป็นศัตรูราชสมบัตินั้น ไม่อยู่แล้ว ครั้งนี้กูแพ้ความคิดมึง มึงจับตัวกูได้อย่าพักพูดเกลี้ยกล่อมให้ป่วยการปาก กูเป็นชาติทหาร จะกินข้าวแดงเป็นสองเจ้านั้นหาไม่ได้จะสู้ตาย

ขุนกวนได้ฟังกวนอูว่าดังนั้น เหลียวหน้ามาปรึกษาทหารทั้งปวงว่า อันกวนอู เป็นคนสัตย์ซื่อน้ำใจเดี๋ย เราคิดจะใคร่เลี้ยงไว้ ทหารทั้งปวงจะเห็นประการใด

2. ขงเบ้งจึงว่า อันการภายนอกท่านปรึกษาคิดว่าจะไปบนอบโจโฉตามประเพณี ฝ่ายการภายในท่านมีความรังเกียจอยู่ว่าจะเอาบ้านเมืองไปยกให้อ่อนน้อมแก่โจโฉนั้น จะได้รับความอัปยศไปภายหน้า เนื้อความทั้งสองประการนี้ ชัดข้ออยู่ในอารมณ์ท่าน ยังหาตกลงข้างไหนไม่ แม้ท่านจะมีตรรกตรองคิดอ่านให้ตกลงข้างไหน แต่จะรวมเรอยู่ขณะนี้ ดีร้ายนานไปข้างหน้า ก็ยากที่จะมาถึงตัวหาที่รู้ไม่

ขุนกวนจึงว่า ท่านว่านี้ก็ชอบอยู่ แต่เล่าปีนายของท่าน ต่อสู้โจโฉมิได้ เหตุใดมิไปคำนับโจโฉเล่าปี ขงเบ้งจึงว่า นายข้าพเจ้าก็เป็นเชื้อสายพระเจ้าเหี้ยนเต้ แลคนทั้งปวงก็ยกย่องว่ามี

สติปัญญาอยู่ ถึงมาตรว่าจะสุใจโงมได้ก็ดี ซึ่งจะได้อ่อนน้อมน้นอย่าฟังนิกเลย กล่าวจะเป็นที่
ดีเตียนไปภายหน้า อดสูแก่ตนทั้งปวง สำมะหาแต่เตียนหลง ซึ่งเป็นทหารเลวของพระเจ้าเจฮานก่ง
ยังมีความมานะมิได้ย่อท้อต่อข้าศึก สู้ตายในสงคราม อันเล่าปี่นายข้าพเจ้าเป็นถึงเพียงนี้ หรือ
จะไม่มีมีความอายซึ่งจะอ่อนน้อมแก่โจโฉน้นหามิได้แล้ว ผิดก็สู้ตายให้ปรากฏไว้

ขุนกวนไต้ยินขงเบ้งว่าดังนั้น ก็เจ็บใจโกรธ ลูกจันเดินเข้าไปเสี้ยข้างใน

คุณค่าทางด้านความรู้

หนังสือเรื่องสามก๊ก นอกจากจะมีสาระสำคัญให้ความรู้ด้านกลยุทธ์เป็นส่วนใหญ่แล้ว
คุณค่าด้านอื่น ๆ ที่น่าสนใจอีกมาก เช่นความรู้ด้านภาษา ความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ในสมัย
ก่อน รวมทั้งความรู้เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีของจีน ทำให้ผู้อ่าน หรือผู้ศึกษาได้รับ
ความรู้กว้างขวางขึ้น ดังจะได้กล่าวเป็นข้อ ๆ ไป

1. ความรู้เกี่ยวกับภาษา จะจำแนกเป็นเรื่อง ๆ คือ
  - 1.1 การใช้คำสรรพนามในเรื่อง
  - 1.2 ส่วนนภาษาที่ใช้อยู่เสมอ
  - 1.3 ส่วนนความเปรียบ
  - 1.4 ส่วนนภาษาที่ใช้ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น หรือสมัยรัชกาลที่ 1 เปรียบ
เทียบให้เห็นว่าปัจจุบันส่วนนดังกล่าวใช้อย่างไร
- 1.1 การใช้คำสรรพนามในเรื่อง

สรรพนามบุรุษที่ 1

“เรา”

1. เตียวหุยจึงว่าทัพย์น้นเรามีอยู่ เราจะคิดกันไปเกลี้ยกล่อมชาวเมืองฝมือกล้าหาญ
ท่านกับเราจะยกออกไปจับโจร จะเห็นประการใด
2. แลตัวเราเป็นเจ้าอยู่ในราชสมบัติ มีคนซึ่งสนทใช้สอยบ้าง ตัวมาริชยาว่ากล่าวให้
เราขัดเคืองดังนี้ ซึ่งว่ามิกตัญญุนั้น เราเห็นไม่จริง
3. ตังโ้เต้ไต้ยินดั่งนั้นก็โกรธ จึงว่าโจโฉน้นเราเลียงเป็นคนสนทไว้เนื้อเชื่อใจ ควรหรือ
กลับมาทำร้ายแก่เรา

“ข้าพเจ้า”

1. ถ้าสืบไปภายหน้าข้าพเจ้าทั้งสามมิได้ชื่อตรงต่อกัน ขอให้เทวดาสังหารผลบุญชีวิตให้ประจักษ์แก่ตาโลก

2. ฝ่ายกวนอู เตียวหุย กลับมาเมืองเกงจิว จึงว่ากับเล่าปี่ว่า ซึ่งท่านปล่อยเล่าต้ายกับองต๋องไป ข้าพเจ้าเห็นว่าโจโฉจะยกกองทัพมาทำร้ายท่าน

3. ขงหยงจึงคำนับแล้วว่า เดิมข้าพเจ้าเห็นเยื้องมีสติปัญญา จึงชักชวนมา หวังจะเข้าไปเกลี้ยกล่อมเป่าเปี้ยว

“ข้า”

1. เล่าปี่ได้ฟังดังนั้นก็มีความยินดี จึงว่าแก่นางซุนฮูหยินว่าไม่เสียที่ที่ข้ารักใคร่มีอาลัยต่อเจ้าแม่เจ้าแก้วไขได้ครั้งนี้ ถึงจะตายข้าก็ไม่ลืมคุณเจ้า

2. เล่าปี่จึงกลับเข้ามาแก่ล้งทำเป็นร้องไห้ หวังจะให้ภรรยาถาม นางซุนฮูหยินจึงถามว่าท่านเป็นทุกข์สิ่งใดจึงร้องไห้ เล่าปี่จึงแกล้งบอกว่า ข้าคิดวิตกถึงบิดามารดา

3. อูยกุยเสพสุราเมา ไม่ทันพิเคราะห์หลงด้วยกลแห่งสตรี จึงบอกว่าตัวเจ้าเป็นหญิง ยังรู้จักผิดแลชอบ ตัวข้าเป็นชาย ก็รู้ว่าโจโฉเป็นศัตรูราชสมบัติ

“กู”

1. ฝ่ายเต็งหงวน ครั้นเห็นลิโป้เข้ามาจึงถามว่า ลูกเอ๋ยเข้ามาทำไม ลิโป้จึงร้องตอบว่าตัวกูก็เป็นชายมีฝีมือลือชาปรากฏ ซึ่งมึงจะมาเรียกกูว่าลูกนั้น ไม่สมควร

2. ตั้งโต๊ะแลเห็นเงากระจก ซึ่งแขวนอยู่ผนังตึกนั้น จึงตกใจ ผินหน้าออกมาถามโจโฉว่า ถอดกระบี่ถือเข้ามาจะทำร้ายกูหรือ

3. ฝ่ายลิโป้แจ้งในหนังสือดังนั้นจึงว่า อ้ายโจโฉมันคิดทำร้ายกู ๆ ก็มีได้กแล้ว แล้วสั่งให้เอาทหารโจโฉไปฆ่าเสีย

“พี่”

1. กวนอูเล่าเนื้อความให้ฟังแล้วว่า พี่มือเจ้ากับเตียวเลี้ยว นั้น ถ้าจะรบพุ่งกันเห็นจะพอกำกึ่งกัน แต่พี่คิดว่าเตียวเลี้ยวนั้นมีสติปัญญา ทั้งมีความละเอียด จึงพาทหารถอยออกไปทั้งสองครั้งนั้น

2. เล่าปี่จึงตอบว่าพระเจ้าเหี้ยนเต้กับตัวเราอยู่ในหว่างทหารโจโฉ ถ้าเจ้าฆ่าโจโฉเสีย ทหารเขานั้นก็จะฆ่าพี่เสียบ้าง

3. ครั้นใจโจโฉชวนกินโต๊ะจะพูดจาสรรเสริญว่าพี่มีความคิด พอเสียงฟ้าร้องที่ทำตกใจ ทั้งตะเกียบเสียบ แล้วเอามือปิดหูไว้ โจโฉก็สิ้นสงสัย

สรรพนามบุรุษที่ 2

“เจ้า”

1. อ๋องอ้วนจึงตอบว่า ถ้าเจ้าจะอาสาแผ่นดินแทนคุณพ่อแล้ว จะคิดการสิ่งใดปิดป้อง ให้จงดี

2. นางงออุหยินจึงว่า อี้เกียดนั้นหาความผิดมิได้ เจ้าฆ่าเขาเสีย เขามีความแค้นจึงเป็น รุปอสุรกายมาจำทำร้ายแก่เจ้า

3. เล่าเปียวจึงว่า เมื่อครั้งเจ้าไปอยู่เมืองฮูโต๋ เรารู้กิตติศัพท์มาว่า วันหนึ่งโจโฉกับเจ้า เสพสุรากับผลมะเฟืองด้วยกัน

“ตัว”

1. โอจิ่นไต้ยินโจโฉว่าดังนั้นก็โกรธ จึงว่า ตัวเป็นแต่ผู้น้อย เราคิดการใหญ่หลวงตัวไม่รู้ ตัวมาว่าดังนี้ไม่ควร

2. ลิฉุยกยก็ ไต้ยินดังนั้น จึงถามอ๋องอ้วนว่า มหาอุปราชมีความผิดสิ่งใด ตัวจึงคบคิดกับ ลิโป้ฆ่าเสีย

3. ซุนเจิ้งจึงตอบว่า ตัวนี้บังอาจว่าหยาบช้า แต่เช่นตัวเป็นทหารนี้ ยังหาเป็นผู้ใดสื่อชื่อไม่ “ท่าน”

1. โจโฉจึงไปหาเขาเฉียว ถามว่า ข้าพเจ้านี้สืบไปภายหลัง เห็นดูชั่วประการใด เขาเฉียวนิ่งอยู่ โจโฉจึงถามซ้ำไปอีก เขาเฉียวจึงว่า ท่านมีปัญญามาก จะป้องกันแผ่นดินได้อยู่

2. ข้อว่าได้ไปรบโจรถึงสามสิบสี่สามสิบห้าครั้งนั้น เราพิเคราะห์ดูรูปร่างเช่นนี้ ไม่เห็นสมทำการศึก อย่าพูดโกหก เราหาเชื่อตัวท่านไม่

3. ข้าพเจ้านี้มีใจรักดีจะมาทำราชการด้วยท่าน ซึ่งท่านมีใจเมตตาข้าพเจ้านั้นก็เห็น ประจักษ์สิ้น

“เอ็ง”

1. ลิฉุยได้ฟังร้องทวาดแล้วว่า ไม่ควรที่เอ็งจะมารับตายแทนนั้นไม่ได้

สรรพนามบุรุษที่ 3

“มัน”

1. ลิโป้ได้ฟังดังนั้นจึงด่าอ้วนสุดว่า มันคิดการหยาบช้า เป็นขบถต่อแผ่นดิน จึงให้ทหาร

เอาตัวอ้วนสุดไปฆ่าเสีย

2. ผู้ถือหนังสือก็ลาขุนเช็ก กลับมาบอกเนื้อความแก่อ้วนสุด ๆ จึงดำขุนเช็กว่า
อ้ายเด็กนั่นมขังมีทันพันปาก มันจงหองเจรจาวจะรบกับกู กูจะไปตีเมืองกังตั้ง จับตัวอ้าย
ขุนเช็กให้จงได้

3. อ้ายเล่าปี่หูยาว มีได้คิดถึงคุณกู เมื่อครั้งกิเหลงจะทำอันตรายแก่มัน หากกูคิดกล
อุบายยิงเกาทัณฑ์ให้ถูกทวน มันจึงรอดชีวิตอยู่

“เขา”

1. อูยกู้ยได้ฟังดังนั้นจึงบอกว่า อันโจโฉจะให้หาท่านเข้าไปเฝ้าพระเจ้าเหี้ยนเต้ นั่นไม่
จริง ถ้าเข้าไปแล้ว เขาจะจับฆ่าเสีย

2. เล่าปี่จึงว่า ตัวเรามีความเอ็นดูเขา มีได้คิดทำร้ายเขา เมื่อเขามีคิดแล้ว ก็ตามแต่บุญ

3. ข้าพเจ้ามาหาท่านจะบอกเนื้อความอันหนึ่ง ข้าพเจ้าได้ยินข่าวลือมาว่า ลิบองยกมาตี
เมืองเกงจิว กวนอูเสียทีแก่เขาแล้ว ความอันนี้จะจริงหรือประการใด

1.2 ส่วนภาษาที่ใช้อยู่เสมอ

“อัน”

1. ชุนเขียนจึงว่าแก่เตียวหุยว่า **อัน**น้ำใจกวนอูรักษาสัตย์นั้น หาผู้เสมอมิได้
2. สิมโหยจึงว่าแก่อ้วนเสี้ยวว่า **อัน**การสงครามนี้ก็อาศัยเสบียงอาหารเป็นกำลัง
3. ชุนฮกจึงบอกแก่โจโฉว่า **อัน**ทหารในกองทัพอ้วนเสี้ยว เห็นจะอดโรยระส่ำระสายอยู่แล้ว

“มีความยินดีนัก”

1. ฝ่ายชุนเขียนรู้ข่าวว่าจูฮงจะปราบโจรทั้งปวง **มีความยินดีนัก**
2. ลิโป้เป็นคนโลก ครั้นเห็นของก็**มีความยินดีนัก**
3. โจโฉรับเอาจอกสุรามาแล้วจึงสาบานตัวว่า ข้าพเจ้าจะขอฆ่าตั้งโต๊ะเสียให้จงได้ อ้องอ้วน **มีความยินดีนัก**

“ร้องไห้รัก”

1. โจโฉ**ร้องไห้รัก**แล้วว่า ชึ่งท่านป่วยนี้เพราะเรายกกองทัพพาท่านมา เราไม่มีความสบาย จะใคร่ยกกลับไปเมือง
2. ครั้นโจโฉกลับมาถึงก็ปูนบำเหน็จทหาร แล้วให้แต่งการศพ โจโฉจึงให้จุดธูปเทียน เช่นศพกุยแก **แล้วร้องไห้รัก**
3. เล่าก็ได้ฟังดังนั้นก็**ร้องไห้รัก**อยู่แต่่นอกประตู จะเข้าไปเยี่ยมบิดามิได้ ก็ขึ้นม้ากลับไปเมืองกังแฮ

“ได้ยินดีดั่งนั้นก็โกรธ”

1. ตั้ง โต๊ะ**ได้ยินดีดั่งนั้นก็โกรธ**จึงร้องว่า เราปรึกษาราชการที่ดีสีไม่เห็นด้วย
2. ข้าพเจ้าผู้น้องจะขออาสาตีเข้าไปในเมืองหลวง แล้วจะจับเอาตัวตั้งโต๊ะมาให้ท่าน **อ้วนเสี้ยวได้ยินดีดั่งนั้นก็โกรธ**

3. ฝ่าย**เถาทั่วยุ่ได้ยินดีดั่งนั้นก็โกรธ** ข้ามม้าร่ำทวนออกรบด้วยลิโป้ได้ยี่สิบเพลง มิได้แพ้ชนะกัน **“ให้ถึงขนาด”**

1. เมื่อข้าพเจ้าไปหาโจโฉนั้น ข้าพเจ้าก็ได้ว่าแก่โจโฉว่า จะเลี้ยงท่านนั้น จะให้เป็น **ใหญ่ให้ถึงขนาด**

2. บัดนี้ได้เล่าปี่มาไว้ ครั้นจะทำนุบำรุงให้ถึงขนาด เล่าเปียวก็ไม่ไว้ใจเล่าปี่

“ค้นหาที่สุดมิได้”

1. เล่าต่าย อองต่งได้ฟังเล่าปี่ว่าดังนั้น ก็มีความยินดีจึงตอบว่า ชึ่งท่านไว้ชีวิตข้าพเจ้า

คุณหาที่สุคติได้

2. เตียนตัวจึงร้องไห้แล้วว่า ข้าพเจ้าเป็นคนหนีนาย ท่านมาพบเข้าก็มีได้เอาโทษนั้น
คุณหาที่สุคติได้

3. ตัวข้าพเจ้าเป็นทาสี ซึ่งท่านเลี้ยงข้าพเจ้าเป็นบุตรมาแต่น้อย เป็นพระคุณหาที่สุคติได้
“แจ้งดังนั้น”

1. โจโฉแจ้งดังนั้นก็เกณฑ์ทหาร แล้วยกไปตั้งประชิดค่ายอ้วนเสี้ยว
2. ฝ่ายโจโฉแจ้งดังนั้น ก็ยกล่องไปตั้งประชิดค่ายอ้วนถ้ำอยู่
3. เล่าปี่แจ้งดังนั้นจึงตอบว่า หองจ้อเป็นคนหยาบข้าหาความคิดมิได้ แล้วก็ไม่รู้จัก
เลี้ยงคนดี
“ซึ่ง”

1. กัวเสียงจึงคำนับกวนอู แล้วอ้อนวอนว่า บุตรข้าพเจ้าเป็นคนชั่ว ข้าพเจ้าก็ได้ปรับทุกข์
แก่ท่านแล้ว ซึ่งมันทำผิดครั้งนี้ข้าพเจ้าจะให้เห็นชอบด้วยมันนั้นหามิได้
2. กวนอูจึงว่า ซึ่งท่านปรับทุกข์กับเรานั้นก็เหมือนกับคำท่าน ซึ่งโทษของมันเรายก
ให้ท่านแล้ว

3. ชุนกวนได้ฟังดังนั้นมีความยินดี จึงว่าแก่จิวยี่ว่า ซึ่งจะหาผู้ใดไปนั้นจะไม่เหมือนท่าน

1.3 สำนวนความเปรียบจากเรื่องสามก๊ก

เตียวเหยียงจึงทูลว่า โฮจิ้นนั้นมีใจชิงข้าพเจ้าทั้งสิบคนนัก ซึ่งจะให้ข้าพเจ้าออกไปหา
เหมือนหนึ่งเอาเนื้อไปสู่เสือ อันจะมีชีวิตคืนมานั้นหามิได้

ตัวเรานี้อุปมาเหมือนทำนาตกกล้าลงแล้วฝนแล้ง กล้านั้นไบแดงไป ซึ่งท่านมาหาเรา
บัดนี้เหมือนฝนตกลงท่าใหญ่ น้ำท่วมเลี้ยงต้นกล้าชุ่มชื้นขึ้น ไบนั้นเขียวสดขึ้น

ครั้นเวลาเที่ยงคืน ดันกั้งจึงให้ไปเอาตัวโจโฉมา ณ ที่สงัด แล้วถามโจโฉว่าเราได้ยิน
กิตติศัพท์ว่า มหาอุปราชนั้นมีน้ำใจรักใคร่ท่านอยู่เป็นอันมาก ท่านทำประการใด ให้มหาอุปราช
ขัดเคือง จึงเกิดเหตุหนีมาทั้งนี้ โจโฉจึงตอบว่า ท่านอุปมาดังนกน้อย เป็นไฉนจึงจะมาล่วงรู้
ความคิดพระยาครุฑ

ฝ่ายขุนของจึงห้ามตั้งโต๊ะตั้งค้ำอ้วน อ้วนโต๊ะจึงตอบว่าเราจะทำนุบำรุงราชสมบัติ เป็นการใหญ่หลวง อุปมาเหมือนโค่นต้นไม้ทำไร่ จะคิดเสียดายต้นไม้อยู่แล้วก็ไม่ได้ข้าวกิน

อ้วนเสี้ยว นั้นเป็นคนสิ้นความคิดอยู่แล้ว ซึ่งได้ตั้งตัวเลี้ยงทหารอยู่ทุกวันนี้ ก็เพราะ ท่านให้ส่งเสบียง อุปมาเหมือนทารก ถ้ามารดาไม่ให้นมกินแล้ว ทารกนั้นก็สิ้นแรงไป

ซึ่งท่านจะให้อ้วนเสี้ยวมาช่วยรักษาเมือง เหมือนจับเอาเสือมาปล่อยไว้ในฝูงเนื้อทั้งปวง ก็จะมีอันตรายเป็นมั่นคง

ฝ่ายทหารขุนเทียนก็มีใจกำเริบ ครั้นเราจะยกออกรบ บัดนี้ก็เหมือนไฟหักหัวลม

ฝ่ายตั้งโต๊ะรู้สึกตลิดศัพท์ว่า ขุนเทียนตายแล้วก็มีความยินดีนัก จึงว่าแก่ที่ปรึกษาว่า ซึ่ง ขุนเทียนตายเสีย นั้น เราค่อยเบาใจมีความสุขขึ้น อุปมาเหมือนบ่งหนามออกจากอกเราได้เล่มหนึ่ง

อันความคิดแลฝีมือของท่าน ซึ่งจะให้ตั้งโต๊ะใช้สอยนั้นไม่ควร อุปมาเหมือนแก้วได้แก้วาร

ฝ่ายขงหยงได้ยินเสียงอื้ออึงก็ขึ้นดูบนเชิงเทียน เห็นกองทัพเล่าปี่ไล่ฆ่าพันพวกโจร อุปมาดังเสือไล่ฝูงเนื้อ

ขงหยงจึงตอบว่า อ้วนเสี้ยว นั้น อุปมาดังศพอยู่ในหลุม นับวันก็จะเปื่อยโทรมไป สติปัญญา ก็ไม่มี

แลเตียนซีให้หนังสือมาว่าแก่เราดังนี้ อุปมาเหมือนจักษุมืด มีผู้มาช่วยนำทางให้

1.4 ส่วนนวนภาษาที่ใช้ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น หรือสมัยรัชกาลที่ 1 เปรียบเทียบให้เห็นว่า ปัจจุบันส่วนนวดังกล่าวใช้อย่างไร

ส่วนนวนภาษาที่จะกล่าวต่อไปนี้ปรากฏอยู่ในหนังสือสามก๊ก เป็นส่วนนวนที่ใช้พูดกัน ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น แต่ปัจจุบันเราพูดอีกส่วนนวนหนึ่ง

ตัวอย่างส่วนนวนภาษาต่อไปนี้

ประโยคที่มีเครื่องหมาย (ส) อยู่หน้าประโยคหมายถึง ส่วนนวนภาษาที่ปรากฏในเรื่องสามก๊ก

ประโยคที่มีเครื่องหมาย (ป) อยู่หน้าประโยคหมายถึง ส่วนนวนภาษาที่ใช้พูดในปัจจุบัน

ตัวอย่างสำนวนภาษาจากเรื่องสามก๊ก

“จงสาหัส”

- (ส) เราจะจับตัวไปให้มหาอุปราชทำโทษจงสาหัส
- (ป) เราจะจับตัวไปให้มหาอุปราชทำโทษให้สาหัส

“นอกเหนือ”

- (ส) ข้าพเจ้าจึงห้ามเล่าปี่ว่า อันขุนกวนนั้นเป็นนอกเหนือ ซึ่งจะไปสำนักอาศัยนั้นไม่ควร
- (ป) ข้าพเจ้าจึงห้ามเล่าปี่ว่า อันขุนกวนนั้นเป็นคนอื่น ซึ่งจะไปสำนักอาศัยนั้นไม่ควร

“จักแหล่น”

- (ส) จูล่งก็อุ้มเอาเต่าส่งให้เล่าปี่ ๆ ก็รับเอาเอาเต่า แล้วทำเป็นโกรธทิ้งบุตรลงแล้วว่า เพราะอ้ายจ้งยู่ไรคนเดียวนี้ จูล่งทหารเอกเรา จักแหล่นจะเสียที่แก่ข้าศึก
- (ป) จูล่งก็อุ้มเอาเอาเต่าส่งให้เล่าปี่ ๆ ก็รับเอาเอาเต่าแล้วทำเป็นโกรธทิ้งบุตรลงแล้วว่า เพราะอ้ายจ้งยู่ไรคนเดียวนี้ จูล่งทหารเอกเราเกือบจะเสียที่แก่ข้าศึก

“เอกรีก”

- (ส) โลซกจึงว่าแก่ขงเบ้งว่า ข้าพเจ้าได้อินคำสรรเสริญบุญญาท่านนี้เอกรีกหนักหนา ซึ่งได้มาพบท่านวันนี้เป็นวาสนาที่สุกมิได้
- (ป) โลซกจึงว่าแก่ขงเบ้งว่า ข้าพเจ้าได้อินคำสรรเสริญบุญญาท่านนี้เป็นที่เลื่องลือนักหนา ซึ่งได้มาพบท่านวันนี้เป็นวาสนาที่สุกมิได้

“หึงสา”

- (ส) แต่พระเจ้าเลนเต้เสวยราชย์ได้หกปีเศษแล้ว แลนางโฮเฮานั้นมีความหึงสาแก่นางองปีหยิน
- (ป) แต่พระเจ้าเลนเต้เสวยราชย์ได้หกปีเศษแล้ว แลนางโฮเฮานั้นมีความหึงหวงนางองปีหยิน

“ทุเลา”

- (ส) ท่านว่าทั้งนี้ก็ชอบอยู่แล้ว แต่เราขอทุเลาตรองดูสักเวลาหนึ่งก่อน
- (ป) ท่านว่าทั้งนี้ก็ชอบอยู่แล้ว แต่เราขอตรองดูสักเวลาหนึ่งก่อน

“งดแต่”

- (ส) อ้องอุ้นจึงว่าคิดดั่งนี้ก็ชอบอยู่แล้ว ของดแต่พอปรึกษากันดูก่อน
- (ป) อ้องอุ้นจึงว่าคิดดั่งนี้ก็ชอบอยู่แล้ว ขอปรึกษากันดูก่อน

“กริ่งใจ”

(ส) นายบอกว่าเสียงเตียงงกุน้องท่านเอาผู้ใดมาตีนั้นไม่แจ้ง เล่าปี่กริ่งใจเดินออกไป เห็นเตียวหุยเอาตีกอ้วมาผูกต้อย

(ป) นายบอกว่าเสียงเตียงงกุน้องท่านเอาผู้ใดมาตีนั้นไม่แจ้ง เล่าปี่สงสัยเดินออกไป เห็นเตียวหุยเอาตีกอ้วมาผูกต้อย
“ด้วยอันใด”

(ส) แลลิโป้เป็นทหารเอก แล้วท่านก็เลี้ยงเป็นบุตรไว้เนื้อเชื่อใจอยู่ ควรที่จะบำรุง นำใจลิโป้ไว้ แลท่านจะมาเห็นแก่หญิงคนเดียวนี้ด้วยอันใด

(ป) แลลิโป้เป็นทหารเอก แล้วท่านก็เลี้ยงเป็นบุตรไว้เนื้อเชื่อใจอยู่ ควรที่จะบำรุง นำใจลิโป้ไว้ แลท่านจะมาเห็นแก่หญิงคนเดียวนี้ด้วยเรื่องอันใด
“ถึงใจ”

(ส) แลลิฉุย กุยกี เอาเงินทองไปถึงใจแก่ขันที ซึ่งรักษาพระเจ้าเหียนเต้แล้วสั่งว่า ถ้าได้ยินพระเจ้าเหียนเต้ตรัสดีแลร้ายประการใด ก็ให้เอาเนื้อความมาบอก

(ป) แลลิฉุย กุยกี เอาเงินทองไปติดสินบนขันที ซึ่งรักษาพระเจ้าเหียนเต้แล้วสั่งว่า ถ้าได้ยินพระเจ้าเหียนเต้ตรัสดีแลร้ายประการใด ก็ให้เอาเนื้อความมาบอก
“ขอบใจ”

(ส) ขณะนั้นบังสีเป็นขุนนางอยู่ในเมืองเตียงฮัน เป็นคนชอบใจกันกับลิโป้

(ป) ขณะนั้นบังสีเป็นขุนนางอยู่ในเมืองเตียงฮัน เป็นคนชอบพอกันกับลิโป้

“เทศกาล”

(ส) ทหารโจโฉนั้นขาดข้าวปลาอาหาร พอเป็นเทศกาลข้าวโพงสาลีใกล้จะสุก

(ป) ทหารโจโฉนั้นขาดข้าวปลาอาหาร พอเป็นช่วงระหว่างข้าวโพงสาลีใกล้จะสุก

“เต็มกอง”

(ส) ลิฉุยรู้ว่ากุยกีมากก็จัดแจงทหารออกไป จึงเอาเส้มาชี้หน้ากุยกีแล้วร้องด่าว่า กุเลี้ยงมึงก็เต็มกอง เป็นไฉนจึงมาทรยศคิดร้ายต่อกู

(ป) ลิฉุยรู้ว่ากุยกีมากก็จัดแจงทหารออกไป จึงเอาเส้มาชี้หน้ากุยกีแล้วร้องด่าว่า กุเลี้ยงมึงอย่างดีที่สุดแล้ว เป็นไฉนจึงทรยศมาคิดร้ายต่อกู

“ยังเป็นอยู่”

(ส) ทหารซุนกวนจึงเอาศิระกะทอนเข้าไปถวาย โจโฉให้เปิดหีบขึ้น เห็นหน้ากวนอู ยังเป็นปกติอยู่เหมือนเมื่อยังเป็นอยู่นั้น โจโฉหัวเราะเย้ยแล้วว่า กวนอูยังเป็นอยู่ไม่มาหาเรา บัดนี้ยังแต่ศิระกะทอนสำหรับมาหาเรา

(ป) ทหารขุนทวนจึงเอาศีรษะทวนอุ้เข้าไปถวาย โจโฉให้เปิดหีบขึ้น เห็นหน้าทวนอยู่
ยังเป็นปกติอยู่เหมือนเมื่อยังมีชีวิตอยู่นั้น โจโฉหัวเราะเยาะเย้ยว่า ทวนอุ้ยังมีชีวิตอยู่ไม่มาหาเรา
บัดนี้ยังแต่ศีรษะเล่าอุทิศสำหรับมาหาเรา

“สายสะตือ”

(ส) พระเจ้าเล่าปี่จึงว่า น้องเอี้ยเจ้าอยู่ดีหรือ เจ้ามาหาพี่ปานนี้ด้วยเหตุประการใด
เราทั้งสองรักกันเหมือนพี่น้องร่วมสายสะตือเดียวกัน เจ้าโกรธพี่ว่าไรจึงไม่เจรจา

(ป) พระเจ้าเล่าปี่จึงว่า น้องเอี้ยเจ้าอยู่ดีหรือ เจ้ามาหาพี่ปานนี้ด้วยเหตุประการใด
เราทั้งสองรักกันเหมือนพี่น้องร่วมท้องเดียวกัน เจ้าโกรธพี่ว่าไรจึงไม่เจรจา

“สำหรับแต่”

(ส) บัดนี้เราแจ้งว่าบุตรของท่านคนหนึ่งดีมีสติปัญญาไปอยู่ด้วยเล่าปี่อันเป็นกบฏต่อ
แผ่นดินหาควรไม่ ประดุจหนึ่งเอาแก้วไปทิ้งไว้ที่ตม สำหรับแต่จะอัปไป

(ป) บัดนี้เราแจ้งว่าบุตรของท่านคนหนึ่งดีมีสติปัญญาไปอยู่ด้วยเล่าปี่อันเป็นกบฏต่อ
แผ่นดินหาควรไม่ ประดุจหนึ่งเอาแก้วไปทิ้งไว้ที่ตม มีแต่จะอัปไป

“รักประการใด”

(ส) โจเจียงจึงว่าแก่บิดาว่า อันศิลปะศาสตร์สิ่งนี้ ก็เป็นการทหารสำหรับลูกผู้ชาย
อาจสามารถจะคุมทหารได้ถึงแสนหนึ่ง จะหาความชอบรักษาแผ่นดินก็จะมีกว่าเรียนหนังสือ
อีก โจโฉจึงถามบุตรทั้งปวงว่า ซึ่งโจเจียงว่าดังนี้ น้ำใจบุตรทั้งปวงผู้ใดจะรักประการใดบ้าง
บุตรทั้งนั้นก็นิ่งอยู่ แต่โจเจียงผู้เดียวนั้นจึงตอบว่า ข้าพเจ้ารักจะเป็นทหาร

(ป) โจเจียงจึงว่าแก่บิดาว่า อันศิลปะศาสตร์สิ่งนี้ ก็เป็นการทหารสำหรับลูกผู้ชาย
อาจสามารถจะคุมทหารได้ถึงแสนหนึ่ง จะหาความชอบรักษาแผ่นดินก็จะดีกว่าเรียนหนังสือ
อีก โจโฉจึงถามบุตรทั้งปวงว่า ซึ่งโจเจียงว่าดังนี้ น้ำใจบุตรทั้งปวงผู้ใดรักที่จะเป็นอะไรบ้าง
บุตรทั้งนั้นก็นิ่งอยู่ แต่โจเจียงผู้เดียวนั้นจึงตอบว่า ข้าพเจ้ารักที่จะเป็นทหาร

“ประเวณี”

(ส) บิสีหัวเราะแล้วจึงว่า ซึ่งท่านโกรธว่ากล่าวดังนี้มีชอบ ประเวณีก็มีมาแต่ก่อน

(ป) บิสีหัวเราะแล้วจึงว่า ซึ่งท่านโกรธว่ากล่าวดังนี้มีชอบ ประเวณีก็มีมาแต่ก่อน

“เพศ”

(ส) ลิบองคำนับขุนทวนแล้ว จึงจัดแจงทหารสามหมื่นช่มไว้ในเรือแปดสิบลำ จึงให้
ทหารซึ่งชำนาญในการเรื่อนั้นใส่เสื้อขาวทำเป็นเพศลูกค้า

ทั้งปวงว่า บัดนี้เทพดาช่วยเรา จึงคลใจบังทองมาบอกให้เราทำการเอาไชร้อยตรีงเรือรบเข้า เป็นแพขนานดั่งนี้เหมือนแผ่นดิน จะรบพุ่งได้ถนัด เทียบยกจึงว่า การทั้งปวงซึ่งจัดแจงทั้งนี้ ก็ ดืออยู่แล้ว เกรงอยู่แต่ข้าศึกจะลอบเอาเพลิงมาจุดขึ้น อันเรือรบร้อยติดกันอยู่ณะนี้ จะแก้ไข ถอยออกมากันนั้นก็ขัดสน ขอให้ท่านเร่งคิดอ่านอันให้ได้จึงจะไม่มีอันตราย โจโฉหัวเราะแล้วว่า ซึ่งท่านคิดล่อมไว้จะนี้ก็ดืออยู่ แต่หากว่ายังรู้เท่าไม่ถึงการณ์จึงเกรงดั่งนี้ ซึ่งท่านกลัวว่าข้าศึก จะเอาเพลิงมาจุดนั้นอย่าวิตกเลย ด้วยเหตุว่าเป็นเทศกาลแล้ง บัดนี้มีแต่ลมวาวกับลมตะวันตก อันกองทัพเรานี้ก็ตั้งอยู่ต้นลม ฝ่ายทัพจิวอี้อยู่ปลายลม แม้จิวอี้จะให้ทหารมาลอบจุดเพลิง ลม ก็พัดโบกเพลิงนั้นไปไหม้กองทัพจิวอี้เองถ้าเป็นเทศกาลเดือนสิบสองข้างแรมเป็นปลายฝน ก็เกิดลมสลาตันมาบ้าง บัดนี้มาถึงเดือนอ้าย พันเทศกาลแล้วเราจะกลัวอะไร ที่ปรึกษา ทั้งปวงได้ฟังดั่งนั้นก็สิ้นศรัทธา ชวนกันคำนับโจโฉ แล้วสรรเสริญว่ามีสติปัญญาลึกซึ้งรู้กาลลมเป็นอันมาก

3. ฝ่ายกำแหงกับจำเต็ก เมื่อได้ทราบเนื้อความดั่งนั้นก็แกล้งเลี้ยงดูชู้ดั่งกับชิวโฮไว้ แล้วสั่งทหารให้ระวังชู้ดั่งกับชิวโฮอย่าให้หนีไปได้ ถ้าจิวอี้จะยกทัพเมื่อใด จะได้ทำการ ตามจิวอี้สั่งไว้ ฝ่ายทหารกองตระเวนเข้าไปบอกจิวอี้ว่า บัดนี้ขุนกวนยกกองทัพเรือมาทอดอยู่ ทางไกลค่ายนี้ประมาณแปดร้อยเส้น จิวอี้แจ้งดั่งนั้นก็มีความยินดี ให้โลซกไปประกาศแก่ทหาร ทั้งปวงว่า ให้จัดแจงเรือรบไว้ให้พร้อม ถ้าจะยกเมื่อใด ก็ให้ยกได้ทันที แม้หมวดใดกองใด ขาดก็ให้ตัดศีรษะเสีย โลซกก็ไปสั่งตามคำจิวอี้ แลทหารทั้งปวงก็จัดแจงเรือรบ แลเครื่อง ศัสตราวุธเตรียมไว้แต่เวลาเช้าจนรุ่ง ก็มีได้เห็นลมพัดกลับไป จิวอี้จึงว่าแก่โลซกว่าขงเบ้งนั้น ไปทำการวันกับคืนหนึ่งแล้ว ก็มีได้มีลมสลาตัน โลซกจึงว่า ขงเบ้งทำนั้นเห็นจะได้การอยู่ ครั้นพูดกันดั่งนั้นแล้วก็ชวนกันคอยดูตั้งแต่เช้าจนเวลาสองยามเศษ จึงได้ยินเสียงอื้ออึงข้าง ทิศภาคเนย์ จิวอี้จึงพาโลซกออกมาดูกลางแจ้ง ก็มีได้เห็นลมวาวแลลมตะวันตกพัดมาสงบ เป็นปรกติอยู่ อีกสักครู่หนึ่งลมสลาตันก็พัดหนักมา จิวอี้ก็มีความยินดีแล้วว่าแก่โลซกว่า อัน สติปัญญาขงเบ้งรู้ตำราเรียกลมในอากาศหาผู้ใดเสมอมิได้ อุปมาดั่งจะนับดาวในท้องฟ้า แลหยิ่งพระมหาสมุทรอันลึกได้ ครั้นเอาขงเบ้งไว้ สิบไปภายหลังเมืองกังตั้งก็จะเป็นอันตราย จำจะคิดอ่านฆ่าเสีย เมืองเราจึงจะมีความสุขสืบไป จึงสั่งเตงฮอง กับซีเซ่งให้คุมทหาร คนและร้อย แลเตงฮองนั้นเร่งไป ณ เขาลำบิณसान อย่าได้ว่ากล่าวประการใดให้รู้ตัวเลย จับ เอาตัวขงเบ้งฆ่าเสีย อันซีเซ่งนั้นคุมทหารเร่งลงเรือไปสกัดอยู่ชายทะเล เกลือกขงเบ้งรู้ตัวก็ จะหนีลงเรือ ให้จับตัวฆ่าเสียแล้วตัดเอาศีรษะมาให้เรา เตงฮองกับซีเซ่งก็ลากลับมาจัดแจง

ทหารแยกกันรีบไป

4. ขงเบ้งจึงว่าข้าพเจ้าดูดาวประจำเมืองเกงจิ๋วเห็นเคร้าหมองวิปริตนัก ข้าพเจ้าก็คิดว่า กวนอูเห็นจะตายเสียแล้ว แต่ว่าข้าพเจ้าไม่ทูล กลัวพระเจ้าเล่าปี่จะเป็นทุกข์หนัก พุดกันยังมีทันจะสิ้นคำ พอพระเจ้าเล่าปี่มาถึงได้ยินเสียงยุตเอามือเสื่อขงเบ้งแล้วว่า ข้าพเจ้าถึงเพียงนี้ เป็นไรท่านจึงมิบอกเราตามจริง ขงเบ้งกับเค้าเจิ้งจึงทูลว่า เป็นแต่คำตลาดจะเอาเป็นจริงมิได้ ขอท่านอย่าเพิ่งทุกข์นักเลย พระเจ้าเล่าปี่จึงว่า กวนอูกับเราได้สัญญากันว่าไว้ว่าจะเป็นด้วยกัน จะตายด้วยกัน ถ้ากวนอูตายเสียจริง ข้าพเจ้าจะอยู่ไปเฝ้า

4. ความเชื่อ

ความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์

1. ครั้นรุ่งขึ้นเตียวป้อพวกโจรออกมา เล่าปี่ยกทหารออกโจมตีพวกโจร เตียวป้อจึงเสกคาถาเป็นเมฆมืดฟ้าร้องลมพัดหนัก ฝนตก เป็นคนขี่ม้าถืออาวุธลงมาจากอากาศเป็นอันมาก เล่าปี่เห็นท่าถอยทัพมา

2. จูล่งจึงว่าแก่ขงเบ้งว่า แต่เราทำสงครามมา ก็ยังมีได้เห็นกระบวณศึกประหลาดอย่างนี้ เราจะคิดอ่านทำประการใดจึงมีชัยชนะ พอได้ยินเสียงระฆัง แลไปเห็นบกลก ได้อ่องร้ายมนต์บนหลังช้าง สักครู่หนึ่งก็เกิดลมพายุใหญ่พัดก้อนศิลากระเด็นมาดังท่าฝนแล้วได้ยินเสียงบกลกได้อ่องเป่าแตรเขากะปือ สัตว์ร้ายก็วิ่งออกจากป่าเป็นอันมาก สำแดงฤทธิ์เดชตรงเข้าในกองทัพจูล่ง ๆ เห็นดังนั้นก็ถอยทัพกลับเข้าค่าย แจ้งเนื้อความแก่ขงเบ้งทุกประการ แล้วก็อ้อนวอนขอโทษซึ่งทำการมิได้มีชัยชนะแก่ข้าศึก

3. ฝ่ายขงเบ้งเห็นดังนั้น ก็อ่านมนต์เป่ากันทางไว้ มิให้ข้าศึกไล่มาทัน แล้วให้ทหารป้ายหน้าเกวียนเดินไปโดยปรกติ

ความเชื่อในเรื่องนิมิตต่าง ๆ

1. ที่ปรึกษาแลทหารทั้งปวงยังมีเห็นว่าประการใด พอเกิดพายุหนักมา จิวยี่แลเห็นธงเหลืองใหญ่ในกองทัพโจโฉหักสะบั้นลง จิวยี่จึงหัวเราะแล้วว่า ซึ่งธงชัยโจโฉหักดังนี้เป็นการอัปมงคลแก่โจโฉ พอสิ้นคำลง ปลายลมนั้นก็พัดหนักมาถูกธงชัยในกองทัพจิวยี่นั้นหลุดจากคันปลิวขึ้นไปตกลงบนเนินเขาตรงหน้าจิวยี่

2. เล่าปี่จึงชักกระบี่ออกไหว้พระแล้วอธิษฐานว่า แม้ข้าพเจ้าจะได้กลับไปเมืองเกงจิ๋ว บำรุงราษฎรขอให้ข้าพเจ้าพ้นศิลาที่ขาดออกเป็นสองท่อน ถ้าข้าพเจ้าจะตายอยู่ในเมืองซีมิดี

กลับไป ขอย่ำให้ศิลาแตกเร็วเลย แล้วเล่าปี่ก็ฟันลงก้อนศิลาขาดออกเป็นสองท่อน

5. ความรู้ในด้านกลยุทธ์

1. อันการในทะเลนั้นกองทัพด้วยคลื่นลมเป็นอันมาก ทหารทั้งปวงก็จะเมาคลื่นระส่ำระสายไปเพราะเรือรบนั้นโคลงเคลง การรบพุ่งก็จะไม่ทันที แม้เอาเรือรบใหญ่หน่อยทั้งปวงผูกขนานเป็นแพเข้ากองละสี่สิบห้าสิบลำ จึงเอาสายขุดติดหน้าเรือทุกลำ แล้วเอาสายโซ่ร้อยให้ชิดเข้าเป็นกอง ๆ แล้วเอากระดานปูปากเรือให้ตลอดถึงกันทุกลำ กริ่งตะปู้ให้แน่นแน่นเหมือนแผ่นดิน จึงให้ตั้งค่ายขึ้นไว้สำหรับจำได้ป้องกัน เมื่อเรือรบทั้งปวงแน่นอยู่แล้ว ทหารของเราจะไม่เมาคลื่น ทั้งม้าแลคนก็เดินตลอดจะได้ช่วยรบพุ่งถึงกันถนัด

2. แง่ต้นจึงว่าแก่อดคิดว่า อันการสงครามถ้าทหารมากจะลวงเอาชัยชนะเข้าศึก ก็ทำเจียบสงบไว้ดูจะมีทหารน้อย ลวงเอาให้เข้าศึกไว้ใจ ถ้าทหารน้อยเห็นจะทำการเอาชนะไม่ได้ ก็ทำส่ง่าดูทหารมาก หวังจะให้เข้าศึกคร้าม มีให้ยกเข้าหักโหมทำอันตรายได้ ซึ่งขงเบ้งทำอาการดังนี้ ชะรอยทหารในค่ายนั้นน้อยจึงทำกลลวงเรา

3. โบราณว่าไว้ว่า ถ้าจะรบศึกให้อยู่ที่สูง จึงจะต่อสู้ด้วยศัตรูกี่ได้เปรียบอาจเอาชนะชนะได้โดยเร็วเหมือนฝ่าไม้ไผ่

4. ในตำราพิชัยสงครามว่าไว้ว่า แม่ทัพแม่กองผู้ทำการสงครามจะยกไปตีเขา ขอย่ำให้เขาทันรู้ตัวจึงจะมีชัย ถ้าเขารู้ตัวแล้วก็จะเตรียมการยุทธไว้พร้อม ผู้ใดไปตีก็จะไม่สมคะเน

6. ความรู้ทั่วไป

1. การดูเวลาจากแสงอาทิตย์

พຽນนี้เวลาตะวันเที่ยงกลับมาให้ถึงเรา ๆ จะคอยท่าน ไทสุจู้รับคำขุนเช็ก ก็ทำคำนับแล้วก็ลาไป

ฝ่ายที่ปรึกษาทั้งปวงจึงว่าแก่ขุนเช็กว่า ท่านปล่อยไทสุจู้เสียดังนี้ที่ไหนดจะกลับมา ขุนเช็กตอบว่า ไทสุจู้เป็นคนดีมีความสัตย์ รับคำเราแล้วที่จะไม่กลับมา นั้น เราไม่เห็นด้วย ที่ปรึกษาทั้งปวงก็ยังไม่สิ้นสงสัย หากเกรงขุนเช็กก็นิ่งอยู่ ครั้นเวลาเช้าจึงชวนกันเอาไม้ไปปักไว้หน้าค่ายคอยจะจับเท็จไทสุจู้ ครั้นถึงกำหนดพอเงาตรง ไทสุจู้ก็พากันมาถึงค่าย

2. ลักษณะม้าศึก

ลิโป้ฟังดังนั้น จึงจูงเอาม้ามาดู ลักษณะเห็นขนนั้นแดงดั่งถันเพลิงทั่วทั้งตัว มีได้มีสีดกแถม สูงสี่ศอกเศษ ได้ลักษณะเป็นม้าศึก

3. การให้ความสนใจในวิชาความรู้

โจหอง ตันกั๋ว กาช้าง สุมาอี้ ได้ยินโจโฉว่าดั่งนั้นก็ร้องไห้ แล้วก็ลาออกไป โจโฉจึงให้คนใช้เอาไม้หอมอย่างดีชื่อเบงเหียงมาแจกให้ภรรยาทั้งปวง แล้วจึงสั่งสอนว่า ถ้าเราหาบุญไม่แล้ว ท่านทั้งปวงจงอุตส่าห์ฝึกสอนในการเย็บปัก จะได้เลี้ยงตัวเมื่อภายหลัง

คุณค่าทางด้านความคิด

วรรณกรรมทุกเรื่องของเจ้าพระยาพระคลัง (หน) ให้คุณค่าทางด้านความคิดไว้หลายประการ ท่านได้แทรกข้อคิด ปรัชญา คติชีวิต และธรรมชาติของมนุษย์ในวรรณกรรมของท่านในรูปของสุภาพบุรุษ สำนวนโวหาร ความคิดต่าง ๆ นี้นับได้ว่าทันสมัย เพราะปัจจุบันเรายังยอมรับคติ และข้อคิดต่าง ๆ เหล่านี้ ตัวอย่างเช่น

คุณค่าทางด้านความคิดจากเรื่องสามก๊ก

อ้วนเสี้ยวจึงตอบว่า ธรรมดาจะทำการสิ่งใด การนั้นมีสำเร็จก็หาสิ้นวิตกไม่

อันอย่างธรรมเนียมโบราณ ถ้าผู้ใดหาบุญแลสติปัญญามิได้ ก็ยอมแพ้แก่ผู้มีบุญแลปัญญาความคิด

เล่าปี่จึงว่าแก่กวนอูเตียวหุยว่า ท่านทั้งสองไม่รู้หรือว่า ท่านผู้มีสติปัญญานั้น ถึงมาตราว่าจะนั่งนอนหลับตาอยู่ในเรือน มิได้เห็นกิจการทั้งปวงเลยก็ดี ก็อาจสามารถจะคิดเอาชัยชนะแก่ข้าศึกร้อยพันได้

แกงอวดจึงว่าแก่เล่าจ้องว่า อันสุสวนว่านี่ชอบนัก เพราะเกิดมาเป็นจำจะรู้จักที่หนักที่เบาจึงควร

อันธรรมดาจะปรารถนาของดี ก็ยอมประกอบด้วยความอุตส่าห์จึงจะได้

โจโฉจึงว่าอันธรรมดาเสียจำจะผูกให้มั่นคง ซึ่งจะคลายออกนั้นไม่ได้

ซึ่งท่านไว้ใจให้เล่าปี่เป็นแม่ทัพในครั้งนี้ อุปมาเหมือนปล่อยเสือเข้าป่า แลปล่อยจระเข้ลงในน้ำ สิบไปเมื่อหน้า เล่าปี่ก็จะมีกำลังขึ้น เห็นท่านจะปราบปรามได้นั้นขัดสนแล้ว

อุปมาเหมือนคนมีทรัพย์มาก ท่านจะเอาทรัพย์ไปให้อ้วนเสี้ยวจะไม่มีคามยินดี อันโจโฉนั้นเหมือนคนไร้ทรัพย์ ท่านเอาทรัพย์ไปให้แต่น้อย ก็มีความยินดีเป็นอันมาก

เนื้อเรื่องย่อราชาธิราช

เริ่มเรื่อง กล่าวถึงมหากษัตริย์แปดตน กระทำบูชาสมเด็จพระพุทธเจ้า ด้วยความตั้งใจ เมื่อมหากษัตริย์ทั้งแปดสิ้นชีวิต ไปเกิดเป็นเทวบุตรในสวรรค์ ต่อมาได้จุติมาเป็นพระมหากษัตริย์แปดพระองค์ และกล่าวถึงการสร้างเมืองเมาะตะมะ ประวัติของมะกะโท ตั้งแต่อยู่กรุงสุโขทัย สมัยพระร่วงเจ้า พระร่วงเจ้าทรงชุบเลี้ยงได้เป็นขุนวัง เนื่องจากความใกล้ชิด มะกะโทได้พานางเทพสุดาสร้อยดาวราชธิดา หนีไปเมืองมอญ เมื่อมะกะโทตั้งตัวได้ จึงขอพระราชทานนามจากพระร่วงเจ้า พระร่วงเจ้าพระราชทานนามให้ว่า พระเจ้าฟ้ารั่ว อันเป็นปฐมกษัตริย์เมืองมอญ ตั้งแต่สมัยพระเจ้าฟ้ารั่วเป็นต้นมา บ้านเมืองมอญอยู่ในภาวะปกติ จนกระทั่งถึงสมัยสมเด็จพระเจ้าราชาธิราช ซึ่งเป็นราชโอรสของพระเจ้าช้างเผือก สมัยของสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชนี้ มอญทำศึกกับพม่าหลายครั้ง และมอญเป็นฝ่ายชนะเป็นส่วนใหญ่ เหตุที่มอญเป็นฝ่ายมีชัยชนะ เพราะ มีทหารที่เก่งกล้า เช่น สมิงนครอินทร์ สมิงพระราม สมิงพ่อเพ็ชร มีอำมาตย์ผู้ใหญ่ที่มีสติปัญญา เช่น อำมาตย์ทิมมณีกรอด และผู้รอบรู้ในวิชาการต่างๆ เช่น ราชามะนุษย์เป็นที่ปรึกษา เมื่อสิ้นสมัยสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชแล้ว มอญมีพระมหากษัตริย์สืบต่อมาอีกหลายพระองค์ ถึงสมัยของพระนางตะละเจ้าท้าว ซึ่งเป็นราชธิดาของเจ้ามังจิลอ พระนางตะละเจ้าท้าวทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา มาก มีสามเณรองค์หนึ่ง มีสติปัญญามากรู้พระไตรปิฎกซึ่งพระนางจึงทรงปวารณาพระองค์เป็นราชมาตุปิฎกธำนิกา เมื่อถึงคราวอุปสมบทเป็นพระภิกษุ พระอุปชฌาย์ให้ฉายาว่า พระมหาปิฎกธร ต่อมาพระนางตะละเจ้าท้าวมอบราชสมบัติให้มหาปิฎกธร ราษฎรพากันเรียกพระนามว่า พระเจ้าหงสาวดี ในสมัยของพระเจ้าหงสาวดีนี้ ทรงมักใช้พระสติปัญญาอันเฉียบแหลมปกครองบ้านเมืองให้อยู่เป็นปกติสุขได้โดยไม่ต้องเข้าสู่สงคราม

ตัวละครสำคัญ

มะกะโท หรือพระเจ้าฟ้าวร่ำ ปฐมกษัตริย์เมืองมะตะมะ มีความกตัญญู ความอดุสาหะ พากเพียร มีสติปัญญาฉลาด กล้าหาญ สมกับเป็นผู้นำ

ตัวอย่าง

1. ฝ่ายมะกะโทได้เบี่ยง ๆ หนึ่งก็มีความยินดีนัก จึงคิดว่าแต่เรามาอยู่ทำราชการด้วยนายข้าง ฟังได้รับพระราชทานในวันนี้ เบี่ยง ๆ เดียวนี้จะทำอะไรดี อย่าเลยจะเอาไปซื้อพันธุ์ผักกาด มาปลูกไว้ มะกะโทคิดแล้ว จึงเอาเบี่ยงไปซื้อพันธุ์ผักกาด เจ้าของพันธุ์ผักกาดจึงว่า เบี่ยงของเจ้า เบี่ยงเดี่ยวนี้นะมีรูที่จะดวงพันธุ์ผักกาดให้ มะกะโทจึงว่า เบี่ยงของเราเบี่ยงเดี่ยวนี้นะ เราเอาแต่พอ ดิดนิ้วเดียว เจ้าของพันธุ์ผักกาดจึงว่าเอาเถอะ มะกะโทจึงเอานิ้วมือซุบซิบแล้วก็จิ้มลงใน ทรายพันธุ์ผักกาดนั้น ฝ่ายเจ้าของพันธุ์ผักกาดจึงสรรเสริญแต่ในใจว่า บุตรรามัญผู้นี้มีปัญญา ฉลาดนัก นานไปจะได้เป็นผู้ดีมั่นคง ฝ่ายมะกะโทได้เมล็ดพันธุ์ผักกาดแล้ว จึงมาขุดดินกระทำที่ ด้วยมูลข้าง จึงปลูกเมล็ดพันธุ์ผักกาดไว้ อดสำบารุงรดน้ำ กิ่งอกงามขึ้น

2. ข้าพระพุทธเจ้าผู้ชื่อว่ามะกะโท ผู้เป็นข้าสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว พระเดชเดชาปกเกล้า ขบเลี้ยง พระเดชพระคุณหาที่สุดมิได้ และข้าพระพุทธเจ้ากระทำความผิด กลัวพระราชอาญา พาพระราชธิดาของพระองค์หนีไป พระเดชเดชาอนุภาพของพระเจ้าอยู่หัวผู้ทรงพระคุณอัน ประเสริฐปกแผ่คุ้มครองอยู่หาอันตรายมิได้ด้วยกันทั้งสอง บัดนี้ข้าพระพุทธเจ้าได้เมืองมะตะมะแล้ว ยังหาเครื่องราชบริโศก และหาบมิได้ ข้าพระพุทธเจ้าขอกราบถวายบังคมบาทยุคลมาทำให้แจ้ง ขอพระองค์จงประสาธนาม และเครื่องราชกกุธภัณฑ์ ให้เป็นศรีสวัสดิ์มงคลแก่ข้าพระพุทธเจ้าฯ ทั้งสองจะได้อยู่เย็นเป็นสุข เพราะพระเดชเดชาอนุภาพสืบไป บัดนี้ข้าพระพุทธเจ้าแต่งให้สมิงมะ กับละคิด คุมเครื่องราชบรรณาการ ขึ้นมาทูลเกล้าถวาย

3. ฝ่ายนางอุ้นเรือนผู้น้องมะกะโทรู้ จึงแต่งหนังสือลับใช้คนลอบขึ้นไปถึงมะกะโทว่า อลิมาบางคิดการที่จะฆ่าพี่เสีย ถ้าอลิมาบางให้คนมาเชิญไปกินเลี้ยงนั้นอย่าให้ลงไป มะกะโท ครั้นแจ้งดังนั้นแล้วจึงคิดว่าอลิมาบางเป็นน้องเขยเราแล้ว กลับคิดประทุษร้ายจะฆ่าเรานั้น เราก็คหาผิดมิได้ และใจเราก็เป็นชายชาติทหารจะนั่งตายด้วยคมอาวุธดังนี้ เพราะแพ้รู้เล่ห์กล ก็เป็นที่อภัยคนนัก เราจะคิดซ่อนกลฆ่าอลิมาบางเสียบ้าง มะกะโทจึงให้ตีเม็ดเหน็บร้อยสี่สิบเล่ม แล้วจึงเรียกทหารเจ็ดสิบคนมาพร้อมกัน จึงบอกเนื้อความให้ตามหนังสือซึ่งน้องสาวบอกมา ทุกประการ จึงแจกเม็ดเหน็บให้แก่ทหารคนละเล่ม

สมเด็จพระเจ้าราชาธิราช หรือพระยาน้อย นิสัยสุขุมรอบคอบ ฉลาด มีความกตัญญู รู้จิตใจผู้อื่น มีความอดทนต่อสถานการณ์ต่าง ๆ และมีความรู้ความสามารถทางด้านทหารเป็นอย่างดี ตัวอย่าง

1. สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชจึงตรัสสั่งสมิงจกกาย ให้คุมทหารไปฟันแทงผีไทยใหญ่ ที่ตายให้เป็นแผลอาวธ แล้วลากขึ้นไปบนตลิ่ง ให้พม่าสงสัยว่ามอญมีความรู้ แล้วตรัสกระซิบสั่งสมิงจกกายว่า ถ้าผู้ใดพูดว่ามอญมิได้ฆ่าพม่า และไทยใหญ่ ๆ จมน้ำตายเอง ก็ให้ฆ่าผู้นั้นเสียอย่าให้ผู้อื่นดูเยี่ยงพูดต่อไปอีกได้ สมิงจกกายก็คุมทหารไปเที่ยวฟันศพพม่า ไทยใหญ่ แล้วให้ลากขึ้นไปริมตลิ่งตามรับสั่ง ขณะนั้นชาวเมืองเตียง เมืองเสียงทั้งปวงที่กวาดมานั้น รู้ว่าพม่าเสียที่แก่มอญ ๆ ฆ่าพม่า ไทยใหญ่เป็นอันมาก

2. พระเจ้าราชาธิราชได้ทรงฟังกิติพระทัย จึงตรัสสรรเสริญมะสะลุมว่าท่านนี้ฝีมือเข้มแข็งยิ่งนัก มิเสียที่ที่เกิดมาเป็นชายชาติทหาร นานไปเบื้องหน้าเราจะซบเลี้ยงท่านให้ถึงขนาดสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชตรัสสรรเสริญดังนี้ แต่หาได้พระราชทานสิ่งใดให้แก่มะสะลุมไม่ ด้วยทรงพระราชดำริว่ามะสะลุมกระทำความชอบทั้งนี้ก็ติดอยู่แล้ว แต่เสียหน่อยหนึ่งเพราะใจเบา หากบอกเล่ากับเราก่อนไม่ ครั้นจะพระราชทานบำเหน็จรางวัลในขณะนี้ก็มีควร สืบไปเมื่อหน้าทหารทั้งปวงจะเอาเยี่ยงอย่าง มีจิตประมาทในกิจราชการ ก็จะเสียขนบธรรมเนียมประเพณีไป

3. อนึ่งเรามีความน้อยใจด้วยสมเด็จพระราชบิดาทรงประชวรหนัก มิได้อยู่ที่นพยาบาลสนองพระเดชพระคุณ มิได้เห็นพระทัยเมื่อจะสวรรคต เพราะสมิงมราหูกับพระมหาเทวีเป็นข้าศึกศัตรูคิดร้าย จึงได้หนีมา

4. ครั้นสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชได้แจ้งว่า กองทัพพระเจ้าฝรั่งมังศรีจะวาย ยกลงมาตั้งอยู่ใกล้เมืองแล้ว จึงเสด็จออกตรัสปรึกษาด้วยเสนาบดีทแกล้วทหารทั้งปวงว่า บัดนี้พระเจ้าฝรั่งมังศรีจะวายกองทัพตีล่วงเข้ามาถึงพระนครเราแล้ว ครั้นจะละไว้ชาก็มิได้ ศึกพม่าจะกระทำให้ย่ำหนัก ไพร่ฟ้าประชาราษฎรจะได้รับความยากแค้นขัดสน และศึกครั้งนี้เป็นศึกกษัตริย์อันประเสริฐ เราคิดจะยกออกไปชนช้างด้วยพระเจ้ามณเฑียรทองให้เป็นเกียรติยศไว้ เสนาบดีทั้งปวงจะเห็นประการใด

5. พระยาน้อยได้ฟังก็ทรงพระพิโรธ แต่ทรงคิดถึงความหลัง เอาความรักเข้ามาหัก

ความโกรธช่มพระทัยไว้ จึงตรัสสั่งเด้าแก่แต่เบา ๆ ให้ไปแจ้งความแก่พระมารดาตะละแม่ท้าว ให้พระมารดาไปช่วยปลอบโลมพาตัวตะละแม่ท้าวมาจงได้ แล้วพระองค์ทรงเห็นว่าเมี่ยมะนิกจะเกรงกลัวตะละแม่ท้าว มีอาจจะมาก่อน ก็ล้นจะประชดประชันว่าแย่งชิงออกหน้า เพื่อจะคลาดเสียฤกษ์ราชพิธี จึงให้ไปเตือนเมี่ยมะนิกมาไว้

ตะละแม่ท้าว เป็นพระมเหสีของสมเด็จพระเจ้าราชาธิราช นิสัย เป็นคนงอน ถือตัว เจ้าอารมณ์ เอาแต่ใจตัวเอง

ตัวอย่าง

1. ฝ่ายตะละแม่ท้าว ตั้งแต่ทรงพระโศกถึงพ่อลาวแก่นท้าวทุกเวลาตรี แค้นพระทัยโทสนัสมีสิ้น จึงดำริว่า เราจะอยู่เป็นคนที่ให้ลำบากไย ตายเสียประเสริฐกว่า นางก็เสวยยาพิษ ๆ ก็กลืนขึ้นมาจับดวงพระทัย ร้องขึ้นได้คำหนึ่งว่า ลูกเอ๋ยแม่จะตายตามไปด้วย

2. อนึ่ง เราเป็นราชธิดาพระมหากษัตริย์เกิดในเศวตฉัตร คนทั้งปวงก็เรียกว่าลูกเจ้า ซึ่งจะนั่งคู่ร่วมที่เคียงกันกับอเมี่ยมะนิกลูกไพร่ เจ้าแป้งเจ้าน้ำมันเมืองตะเกิงนั้น อายแก่เสนาพดุมามาตย์ทั้งปวงได้ความอภัยศนิก มิได้เป็นอัครมเหสีก็แล้วไปเกิด ตะละแม่ท้าวนึกมานะน้อยพระทัยก็มิได้เสด็จมา

3. ตะละแม่ท้าวได้ฟังพระยาน้อยตรัสปลอบ ก็ค่อยคลายพระโศก แต่ยังแค้นพระทัยอยู่ด้วยความหึงหวง ครั้นจะตรัสประชดต่อพระราชสามีโดยตรงก็เกรงพระทัย และอายแก่คนทั้งปวง จึงตรัสประชดกับพ่อมังกันจี้ว่า พี่พ่อมอญ มังกันจี้ดูต่าห์ติดตามเสด็จไปอยู่ ณ เมืองตะเกิง เป็นหลายเดือน ดูหน้าตาแหม่มขึ้นทั้งสองคน ได้ลูกเมียแล้วหรือยัง ข้าได้ยินว่าที่เมืองตะเกิงนั้น ลูกเขาเมียเขารูปร่างงาม ๆ นั่งร้านขายแป้งหอมน้ำมันหอมอยู่ชุกชุมนัก มีติดพันรักใคร่ได้กันละคนสองคนแล้วหรือ ยังมีได้ข้าจะช่วยทำให้ แต่อัสตรีในเมืองหลวงนี้รูปร่างไม่ใคร่งาม และไม่ใคร่จะรู้ปฏิบัติสัวให้ชอบใจในเชิงสงวาส ไม่เหมือนอัสตรีในเมืองตะเกิง ซึ่งเขารูในเชิงปฏิบัติสัวให้เป็นที่ชอบ แป้งกระแจะจันทร์น้ำมันหอม เขาแต่งบำรุงหอมฟุ้งอยู่เป็นนิตย์ รูปก็งามสัวจึงรัก ถึงจะมีสัวอยู่แล้ว ละทิ้งเสียไปหาสัวใหม่ก็ได้ มีผู้ชายรักเลียงดูเขา อัสตรีในเมืองหลวงนี้รูปร่างไม่งาม แต่น้ำใจดีเป็นอันมากถึงจะตกทุกข์ได้ยากประการใดก็ไม่ทิ้งสัวได้ มีความสตัยักตัญญูรักสัวเปรียบเหมือนหนึ่งบิดา เพราะน้ำใจมันคงซื่อตรงนัก พี่พ่อมอญก็มีปรีชา มังกันจี้ ก็เป็นนักปราชญ์เลิศ มีปัญญาหลักแหลม จะรักสตรีเมืองไหนจะบอกมา ข้าจะช่วยหาให้ตามชอบใจ

4. ฝ่ายตะละแม่ท้าวได้ทราบข่าวอยู่แต่ก่อนนั้นว่า พระยาน้อยได้เมี่ยมะนิกรูปงามมาไว้

ก็มีความหึงหวงอยู่ ครั้นได้ฟังมูอัยลาว่ามาพูดดังนั้น จึงตอบว่า แม่จะไปก็ดีแล้ว ข้าจะฝากของสองสิ่ง คือหมอน้ำมันกับลูกขี้ตราชูไปให้ด้วย ตะละแม่ท้าวก็จัดแจงหมอน้ำมันกับลูกขี้ตราชูให้มูอัยลา ซึ่งตะละแม่ท้าวฝากสิ่งของทั้งสองนี้ คือแกล้งกระทำกระทบให้สมกับความแค้น ไซ้ว่าสิ่งของที่คิดจะไม่หามาได้ แล้วจึงส่งนางมูอัยลาว่า แม่ได้โปรดช่วยทูลฝ่าพระบาทให้ทราบด้วยว่าข้าพเจ้าทาสีเก๋เป็นคนจน มีความกตัญญูระลึกถึงพระเดชพระคุณอยู่ทุกเช้าค่ำ จึงจัดเครื่องบรรณาการทั้งสองนี้ฝากมาถวายตามประสาชาก ครั้นจะจัดหาเครื่องราชบรรณาการที่ดีเล่า ก็เป็นคนขาดสน ไม่มั่งมีเหมือนหม่อมแม่ชาวเมืองตะกิงเขา จึงมิได้เครื่องราชบรรณาการที่ดีมาทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย อันสิ่งของสองสิ่งนี้เป็นของต่ำ ถึงจะไม่ทรงโปรดไยดีแล้วก็ตามพระทัยเถิด แต่ขอได้ทรงเห็นซึ่งความสวามิภักดิ์ของข้าพเจ้าว่า ทาสีเก๋นี้มีความซื่อสัตย์กตัญญูมาแต่เดิม ถึงยากจนก็ยังอุทิศสำหรับฝากของถวายมาได้ทรงโปรดแต่เพียงนี้

มหาปีฎกธร เป็นพระมหากษัตริย์มอญสืบต่อจากพระนางตะละเจ้าท้าว เดิมเป็นพระภิกษุ ต่อมาพระนางตะละเจ้าท้าวสละราชสมบัติให้ จึงขึ้นครองราชสมบัติเมืองมอญ ประชาชนพากันเรียกพระนามว่าพระเจ้าหงสาวดี มหาปีฎกธรหรือพระเจ้าหงสาวดีนี้ เป็นผู้ที่มีความกตัญญูต่อพระนางตะละเจ้าท้าว มีสติปัญญาฉลาด มีความรอบรู้ในทางธรรม

ตัวอย่าง

1. ฝ่ายพระมหาปีฎกธรภิกษุ ตั้งแต่ได้รู้ว่าพระเจ้าอังวะแต่งกองทัพให้มาจับพระนางเจ้าแผ่นดิน ผู้มีพระคุณแก่ตัวไปแล้วก็ไม่สบายใจเลย มีความวิตกกังวลอยู่ทุกวันทุกเวลา คิดจะติดตามไปให้พบพระนางเจ้าแผ่นดินจงได้ จึงตามขึ้นไปด้วยกับนิตถกฤหัสถ์สี่คน อันเป็นที่ร่วมคิดไว้ใจ

2. มหาปีฎกธรสามเณรก็เข้ามาอยู่ในพระราชวังกับนางกษัตริย์ จึงคิดการที่จะหนีไปนั้น มหาปีฎกธรสามเณร จึงชวนนิตถสี่คนให้เป็นสามเณรแล้วก็พาเข้าออกในพระราชวังได้ ค่ำวันหนึ่งจึงให้ยกหีบใหญ่ใบหนึ่งเข้าไปในตำหนัก ให้แต่งบรรจจรณ์เครื่องลาดแล้ว ก็เชิญนางกษัตริย์ประทับอยู่ในหีบ แล้วให้เอาผ้ากาสาหวัดรัดปิดทับพระองค์ลงเป็นหลายชั้น ให้สามเณรสี่องค์หามตามพระมหาปีฎกธรรอกมา ครั้นถึงพระทวารพระราชวัง ประตูลงถามสามเณรว่าหามสิ่งใดมา สามเณรทั้งสี่บอกกว่า หีบใส่ผ้ากาสาหวัดรัด พระนางแสงจาไปถวายพระมหาปีฎกธรมานายประตูปิดฝาหีบดูก็เห็นผ้ากาสาหวัดรัดปกอยู่ข้างบน หาสังเกตไม่ก็เปิดประตูให้ไป

3. พระเจ้าหงสาวดีได้ฟังดังนั้น ก็ทรงดำริด้วยพระปรีชาว่า ไพร่อีกสามร้อยหกสิบนั้น เห็นจะไม่ใช่คนจะเป็นรูปภาพยนตร์ หรือรูปหุ่น สิ่งใด พระเจ้ากรุงจีนแสวงให้กระทำมา ทดลองสติปัญญาเราเป็นมั่นคง เราก็จำจะทดลองให้เห็นจริง จึงตรัสสั่งพระยาอินทร์ว่า ท่านจงไปปลุกโรงใหญ่ให้แขกเมืองอยู่แล้วให้แต่งถนนหนทาง แต่พระราชวังออกไปถึงโรงแขกเมือง และหน้าโรงนั้นให้อาเชือกพันสามเกลียวประมาณเท่าเชือกผูกโคขึงไว้ แล้วจึงนำแขกเมืองเข้าไปรับพระราชทานเครื่องเลี้ยงในโรง พระยาอินทร์ก็จะได้เห็นเหตุนั้น พระยาอินทร์รับสั่งแล้วก็ถวายบังคมลาออกไปเร่งให้กระทำโรง และการทั้งปวงเสร็จตามพระราชโองการ พวกวิเสทชาวพนักงาน ก็แต่งเครื่องโภชนาหารของเลี้ยงแขกเมือง มาเตรียมไว้พร้อม แล้วพระยาอินทร์ก็ไปเชิญราชทูต มารับประทานเครื่องเลี้ยงกับด้วยไพร่ทั้งปวง พระยาอินทร์กับขุนนางรามัญหลายนายนั้น นำราชทูตมาหน้า ราชทูตจึงให้ไพร่จีนยี่สิบคนเดินนำหน้ารูปหุ่น เดินหลังหุ่นยี่สิบคน หวังจะให้คอยดูแลป้องกันมิให้รูปหุ่นทั้งปวงเดินสะดุดพลั้งพลาดล้มลง พระยาอินทร์กับขุนนาง และราชทูต อุปทูต กับไพร่ ครั้นมาถึงเชือกขึง ก็พากันเดินข้ามไปได้สิ้น ส่วนรูปหุ่นมีสายยนต์กลไกข้างใน ถ้าไขกลให้เดินให้หนึ่ง ก็นั่งได้ เดินได้ เหมือนคน ครั้นมาถึงเชือกขึงเข้าจะกระโดดเดินข้ามไปนั้นมิได้ ๆ แต่เดินโดยตรง ก็ถูกเชือกล้มลงมาข้างหลังนั้น ก็ปะทะโดนกันเข้าล้มลงสิ้น พระยาอินทร์ และขุนนางมอญทั้งปวงเห็นแล้วจึงได้รู้ว่า คนสามร้อยหกสิบนั้นเป็นรูปหุ่นเขาทำมา ต่างคนก็มีความพิศวงยิ่งนัก เมื่อแต่ก่อนก็เห็นด้วยกันแล้ว แต่มิได้พิจารณาสงสัย สำคัญว่าเป็นคนจริง ด้วยมีปาก หน้า หู ตา และอวัยวะทั่วกาย นุ่มนวล เหมือนกับคนโดยแท้ เว้นแต่ มิได้พูดเท่านั้น จึงมิได้มีความสงกา

มังรายกะยอฉะวา เป็นราชโอรสพระเจ้ามณฑิยราชทอง พระมหากษัตริย์เมืองพม่า นิสัยเจ้าอารมณ์ น้ำใจเด็ดเดี่ยว ไม่สู้จะสุขุมรอบคอบ มีความกล้าหาญ

ตัวอย่าง

1. พอพระเจ้าราชาธิราชตรัสว่าเคยเป็นโอรสเท่านั้น มังรายกะยอฉะวาได้ฟังก็ทรงพระโกรธยิ่งนัก รวากับลูกศรเข้าไปเสียบพระโสด จึงทูลว่าพระองค์อย่าตรัสเสียบแทงให้ข้าพเจ้าเจ็บใจเลย จงฆ่าข้าพเจ้าให้ขาดใจตายเสียเดี๋ยวนี้เถิด ข้าพเจ้ากลัวใจตายเสียหลายขณะจิตแล้วไม่ขาดลมหายใจลงได้เลย แม้พระองค์มีฆ่าข้าพเจ้า ๆ จะฆ่าตัวเสียเอง

2. สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชได้ทรงฟังก็เห็นว่า มังรายกะยอฉะวานี้น้ำใจกล้ากล้าสามารถนัก ไม่อาลัยชีวิตเลย ก็ตรัสประโลมด้วยมธุรสวาจาเป็นหลายครั้ง มังรายกะยอฉะวา

ก็มีฟัง เอนี่ว่าพระหัตถ์จกพระกรรมเสียไม่ขอไต่ยีน สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชเห็นดังนั้น ก็ทรงพระดำริว่า มังรายกะยอจะวาน้ำใจเป็นหลักเพชร หัวหาญนักไม่ยอมอยู่แล้ว แม้นเรามิฆ่าเสียก็จะฆ่าตัวเองเป็นมันคง จะให้อยู่ได้ความลำบากทำไม จึงตรัสสั่งให้ทหารขามนต์มาทำพิธีปฐมกรรม เสร็จแล้ว ก็ให้เอามังรายกะยอจะวาเข้าไว้ได้เกยซึ่งทำไว้นั้น ครั้นได้ศฤงคารอันเป็นมงคลแล้ว

สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชก็เสด็จขึ้นสู่เกย ทรงเหยียบเหนือหน้าซ้องชัย มหาฤกษ์ล้างพระบาทลงไป พอเช้าระพระบาทตกลงถูกมังรายกะยอจะวา ๆ ก็สิ้นพระชนม์ในขณะนั้น

3. มังรายกะยอจะวาได้แจ้งดังนั้น ก็ทรงพระโกรธหนักจึงสั่งให้แต่งหนังสือตอบฉบับหนึ่ง แล้วให้จัดเครื่องราชบรรณาการสนองโดยสมควร มอบให้สมิงอุปากองนำกลับมาถวายพระเจ้าราชาธิราช สมิงอุปากองก็กราบถวายบังคมลา นำหนังสือตอบและเครื่องราชบรรณาการกลับมาถวายสมเด็จพระเจ้าราชาธิราช ๆ จึงตรัสให้อ่าน ในหนังสือตอบนั้นใจความว่า

ซึ่งข้าพเจ้ายกมาค้ำปี่รออยู่ทั้งนี้ หมายถึงจะทำยุทธนาการสงครามให้สิ้นฝีมือ จนถึงชนช้างกับพระเจ้าลู่ให้เห็นแพ้และชนะจงได้ ซึ่งพระเจ้าลู่ให้มีหนังสือมาทั้งนี้ ก็สมความปรารถนาที่ข้าพเจ้าคิดไว้แล้ว ขอให้พระเจ้าลู่เร่งแต่งพระองค์ไว้ท่าเถิด ก็จะได้เห็นฝีมือ

4. มังรายกะยอจะวาจึงตรัสว่า ซึ่งที่ท่านทั้งปวงว่าดังนี้ก็ควรอยู่ แต่เราคิดเกลียดชังมอญมานานแล้ว ไม่อยากให้พระราชบิดาเป็นไมตรีแก่มอญเลย นึกนั่งอยู่ในใจ ยังมีได้วากับใคร ครั้งนี้มอญก่อความเป็นต้นเหตุแล้วก็พอสมคิด เราจะยกไปตัดไมตรีมอญเสียให้ได้

5. สมิงอังวะมังศรีจึงให้ทหารร้องบอกว่า เจ้ามิ่งนัดว่าวันนี้ จะออกไปชนช้างด้วยพระเจ้าอยู่หัวของกูแล้วมิได้ออกไป มิ่งคิดอ่านจะหนีหรือ จึงมุดหัวซ่อนหน้าอยู่ในค่ายไม่มีอาย บัดนี้พระองค์ตรัสไซ้ให้กูมาตั้งค่าย ล้อมมิ่งไว้ แล้วให้ตัดเสาค่ายพวกมิ่งลงเสียให้สิ้น อ้ายพม่าครั้งนี้จะเหลือไปเมืองอังวะอย่าสงสัยเลย สมิงอังวะมังศรีทหารร้องว่าดังนั้นแล้ว ก็ให้ทหารชุดหลุมลงจะปักเสาค่าย นายทัพนายกองพม่าไต่ยีนดังนั้น ก็กลับเข้าไปทูลแก่มังรายกะยอจะวา ๆ ได้ฟังดังนั้นก็ทรงพระโกรธยิ่งนัก อุปมาดังพระยานาคราชอันมีพิษ มีผู้เอาไม้ค้อนมาตีลงที่ขนาดก็ยอมโกรธ มังรายกะยอจะวารีบเสด็จลุกขึ้นจากที่เสวยในทันใด นายทัพนายกองทั้งปวงต่างคนต่างลุกขึ้นสิ้น และภาชนะซึ่งใส่ มัจจะมังสาสุราบานนั้นก็แตกหักกระจัดกระจายหาผู้ใดจะทันเก็บไม่ มังรายกะยอจะวาจึงตรัสแก่นายทัพนายกองทั้งปวงว่า เรายกมาครั้งนี้ ตั้งใจจะทำสงครามแก่พระเจ้าราชาธิราช จนถึงชนช้างกันอีก พระยามอญหนีไปมิได้ให้เห็นหน้า

แต่ครั้งหนึ่ง เราต้องล้อมเมืองไว้จนศึกค้างปี เพราะจะใคร่เห็นหน้าพระยามอญให้ได้ แล้วกลับมาเจรจาดูหมิ่นเช่นนี้เล่า มังรายกะยอณะวาทรงพระโกรธเป็นกำลังจึงสั่งให้ผูกช้างสำหรับศึกทั้งปวง จึงจะออกชนช้าง ด้วยพระเจ้าราชาธิราชนั้น

ราชามะนุ มีนามเดิมว่า มังกันจี ภายหลังได้รับพระราชทานนามอีกว่า สมิงมหาทัชชะในสมัยพระเจ้าสุทโธทรมราชาธิราช

ราชามะนุ เป็นคนฉลาดรอบรู้ในทางโลกและทางธรรม เป็นนักปราชญ์ ที่ปรึกษาของสมเด็จพระเจ้าราชาธิราช

ตัวอย่าง

1. พอเวลาใกล้รุ่งก็ทรงพระสุบินนิมิตว่า มีดาวลอยมาแต่บนภาลัยอากาศเป็นหลายดวงตกลงมาอยู่ที่พานพระศรี พระองค์จึงเอาฝ่าพระหัตถ์ปิดดวงดาวเหล่านั้นไว้ได้หมด พอสิ้นลักษณะพระสุบินนิมิตสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชก็ตื่นจากที่พระบรรทม จึงเสด็จออกพร้อมด้วยเสนาพยุพมาตย์ราชบุโรหิตทั้งปวง ตรัสสั่งให้หาราชามะนุมาทำนายพระสุบิน ตรัสเล่าให้ฟังถึงถ้วนโดยนิมิต ราชามะนุจึงกราบทูลทำนายว่า ซึ่งดาวตกลงมาแต่บนอากาศอยู่ที่พานพระศรีเป็นหลายดวง และซึ่งพระองค์เอาฝ่าพระหัตถ์ปิดไว้ได้นั้น ลักษณะพระสุบินดังนี้ เป็นชัยมงคลศุภนิมิตประเสริฐยิ่งนัก คือสำแดงเหตุ ที่พระองค์จะได้ปราบเสี้ยนศึกศัตรูให้ราบคาบ

2. ฝ่ายราชามะนุจึงทูลถวายพระฤกษ์กำหนดเวลาว่า พระองค์จะเสด็จยก พยุหโยธาหาญไปต่อด้วยราชศัตรูครั้งนี้ ต้องด้วยนามยัยี กำลังศึกกองอาจตั้งพระยาราชสีห์ เทพยดาอันมีมหิทธิฤทธิ์ จะสำแดงฤทธิ์ในนภดลอากาศเป็นมหัศจรรย์ให้ปรากฏแก่พลทแกล้วทหารสองฝ่าย พระองค์จะได้ชัยชนะแก่อริราชปรปักษ์โดยง่าย

3. พระยาน้อยได้ฟังก็ทรงพระสรวลอยู่ พอมอญมังกันจีแลดูหน้ากันหัวเราะแล้ว มังกันจีจึงทูลแก้แทนพระยาน้อยว่า ซึ่งข้าพเจ้าตามเสด็จออกไปอยู่ ณ เมืองตะเกิง จะได้มีภรรยาหามิได้ ทำราชการอาสาเจ้าก็เพราะหวังจะให้พระแม่เจ้าอยู่หัวมีความสุข ข้าพเจ้าจะได้ฟังบุญสืบไป จึงยังมีได้คิดมีภรรยา ถึงพบสตรีที่รูปงามก็ไม่รักรูปแต่รักน้ำใจ หมายถึงเสร็จราชการของพระเจ้าอยู่หัวแล้ว ก็จะทำภรรยาในเมืองหลวงที่น้ำใจดี แม้รูปมีงามก็ไม่ดีประสงค์แต่ใจถึงพระทัยของพระเจ้าอยู่หัวก็เหมือนกันดังนี้ ได้ตรัสประภาษกับข้าพเจ้าอยู่เนื่อง ๆ ว่า อันสตรีรูปงาม อุปมาดังดอกสายหยุด ทรงคันทรสประทีนอยู่แต่เวลาเช้า ครั้นสายแสงพระสุริยะ

ส่องกล้าแล้วก็สิ้นกลิ่นหอม อันสตรีน้ำใจงามน้ำใจดีซื่อสัตย์ต่อสามีนั้น อุปมาดังดอกช่อนกลิ่น ดอกพิกุล ย่อมหอมชื่นอยู่ช้านาน ดอกพิกุลนั้นถึงแห้งเหี่ยวก็ไม่หายหอม อนึ่งสตรีรูปงาม น้ำใจไม่ดี อุปมาดังดอกทองกวาว และดอกชบาหากกลิ่นมิได้ สตรีน้ำใจดีมีความซื่อสัตย์นั้น อุปมาดังดอกมณฑาและดอกมะลิซึ่งมีกลิ่นหอม สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น เปรียบประดุจ เดินไพร่กันการพบดอกทองกวาวดอกชบาก็ทรงเด็ดดมเชยชม พอบรรเทาทุกข์ แต่ทรงพระ- คำเนิ่งถึงดอกช่อนกลิ่นดอกพิกุลอยู่มิได้ขาด ครั้งนี้พระองค์ก็จะได้เถลิงถวัลยราชสมบัติเป็น พระเจ้าแผ่นดินแล้ว ยังไม่ถึงพระราชอิสริยยศ สู้อุตสาหลำบากพระกายเสด็จมาเยี่ยมเยือน ดอกมณฑาและมะลิ ข้าพเจ้าเห็นว่าพระทัยของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวซื่อสัตย์เที่ยงแท้ ถึงได้ ใหม่ก็ไม่ลืมหัด และรักเก่ายิ่งกว่าใหม่

สมิงพระราม เป็นคนซื่อสัตย์ มีความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ สติปัญญาฉลาด กล้าหาญสมเป็น ชายชาติทหาร

ตัวอย่าง

1. สมิงพระรามได้ฟังดังนั้นก็คิดว่า กรุงอังวะนี้เป็นต้นทาง อุปมาตั้งหน้าด้านกรุง- หงสาวดี พระเจ้ากรุงจีนยกทัพมาครั้งนี้ ก็มีความปรารถนาจะใคร่ดูทิวทัศน์อาหารอันมีฝีมือ ชิมาร่าเพลงทวนสู้กันตัวต่อตัว ถ้าไม่มีผู้ใดสู้รบ ถึงจะได้เมืองอังวะแล้วก็ไม่นับความปรารถนา แต่เพียงนี้ เห็นศึกจีนจะกำเริบยกส่งลงเลยลงไปติดกรุงหงสาวดีด้วยเป็นมั่นคง ตัวเรากล้าก็ต้อง จองจำ ทรากตร้าอยู่ ถ้าเสียกรุงอังวะแล้ว จะหมายใจว่าจะดอดคืนไปเมืองหงสาวดีได้ก็ใช่ที่ จำเราจะรับอาสาตัดศึกเสียจึงจะชอบ อย่าให้ศึกจีนยกลงไปติดกรุงหงสาวดีได้ คิดแล้วจึงพูด กับผู้คุมว่า จะกลัวอะไรกับกามะนีทหารพระเจ้ากรุงจีนนั้นจะมีฝีมือดีสักเพียงไหน เรากลัว แต่ทหารเทพยดาที่หาได้ ซึ่งกามะนีกับเราก็เป็นมนุษย์เดินดินเหมือนกัน เราหากกลัวไม่

2. ข้าพเจ้าจะยอมเป็นทหารอยู่กับพระองค์แล้ว แต่จะขอรับพระราชทานความอนุญาต อยู่สองประการ ๆ หนึ่งห้ามมิให้คนทั้งปวงเรียกว่าเชลย ถ้าผู้ใดมีฟัง ขึ้นเรียก ข้าพเจ้าได้ยืนแล้ว ก็จะถูกบงกชลากลับไปเมืองหงสาวดี ประการที่หนึ่งถ้ามีสงครามสมเด็จพระเจ้าราชาธิราช มาเมื่อใด ข้าพเจ้ามิขอเข้าทำสงครามด้วยทั้งสองฝ่าย แม้มีสงครามศัตรูอื่นมา ข้าพเจ้า จะขอรับอาสาสู้รบกว่าจะสิ้นชีวิต ถ้าพระองค์โปรดอนุญาตความสองประการนี้แล้ว ข้าพเจ้า

ก็จะยอมรับพระราชทานรางวัลอยู่ด้วยพระองค์สืบไป

3. ขณะเมื่อสมิงพระรามรำลึนเพลงทวนแล้ว แกล้งทำกลอุบายหวังจะดูช่องเกราะหมายสำคัญที่จะสอดทวนแทงนั้น ก็แสวงทำยกแขนซ้ายเหยียดตรง เหยียดแขนขวาเบี่ยงบนแล้วทำยื่นควมมาไปมาแล้วกลับห้อยศีรษะลงบ้าง แล้วทำกลับเอาหลังนอนควมวกเวียนไปต่าง ๆ กามะนีหารู้กลไม่ สำคัญว่าเพลงทวนฝ่ายพม่าดังนั้นจริง ก็มีได้สงสัย รำตามไปสิ้นทุกประการ สมิงพระรามทอดตาแลดู เห็นเป็นช่องได้รักแร้ทั้งสองเป็นหว่างอยู่พอจะสอดทวนแทงได้ แล้วเมื่อกลับศีรษะลงมานั้น เห็นเกราะซ้อนท้ายหมวกเปิดออก พอจะยื่นฟันได้แห่งหนึ่ง หมายถึงสำคัญ ได้ถนัดมั่นคงแล้ว ก็ชักม้าหยุด หยุดพักพอยเหนื่อย จึงให้ล่ามร้องบอกว่า เราทั้งสองรำถวายลึนเพลงด้วยกันแล้ว ที่นี่เราทั้งสองจะสู้กันเอาแพ้และชนะแก่กัน

4. ครั้นสมิงพระรามแลเห็นกามะนีควมมาเติมกำลัง แล้วมีทัน ก็แสวงรอม้าไว้หวังจะดูทั่วที่ เห็นกามะนียังไกลเชิงน้ำอยู่ สำคัญได้ว่าเหวี่ยงม้ากามะนีตกจนถึงกับ ก็รู้ว่าม้าหย่อนกำลังลงแล้ว จึงชักม้าวกเป็นเพลงโคมเวียน เข้ารับกามะนี ๆ ชักมาเป็นเพลงผ่าหมาก แลกเปลี่ยนกันต่าง ๆ ฝ่ายม้ากามะนีหอบรวนหย่อนกำลังลง กลับตัวตามเพลงไม่ทัน สมิงพระรามได้ทีก็สอดทวนแทงถูกชอกกรักแร้กามะนี ๆ เอนตัวลง สมิงพระรามจึงชักดาบกระที่บม้า เข้าฟันย้อนตามกลีบเกราะขึ้นไป ต้องศีรษะกามะนีขาดออกตกลงยังมีทันถึงดิน ก็เอาขอเหล็กสับเอาศีรษะกามะนีได้ใส่ตะกรวยแล้ว ก็ชักม้าพ้อนรำเป็นเพลงทวนเข้ามา ตรงหน้าพลับพลาพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง

สมิงนครินทร์ เป็นคนฉลาด ชื่อสัตย์ กตัญญูต่อผู้มีพระคุณ กล่าวหาญ

ตัวอย่าง

1. ฝ่ายสมิงนครินทร์ก็ยกกองทัพมา ถึงตำบลไกล้องนโตที่พม่าตั้งอยู่นั้น จึงให้ประชุมพลพร้อมกันทั้งทัพบกทัพเรือ แล้วปรึกษาแก่นายทัพนายกองทั้งปวงว่า เรายกมาครั้งนี้พลข้างม้าน้อยกว่าข้าศึกสองเท่าสามเท่า ครั้นจะยกเข้าห้กประจัญ เห็นจะเอาชนะมิได้ จำจะทำกลอุบายให้ข้าศึกเห็นพลน้อยเป็นมาก ใครจะเห็นประการใด นายทัพนายกองก็เห็นด้วยว่าสุดแต่ท่านจะคิดการ สมิงนครินทร์จึงให้เอากระดิ่งผูกคอช้างม้าทั้งปวง บรรดาไพร่พลเดินนั้นให้มีหลอดเป่าทุกคน ครั้นเวลากลางคืน ประมาณสองยามได้ฤกษ์แล้วจึงให้โห่ร้อง ตีฆ้องเป่าหลอดทั้งทัพบกทัพเรือเข้าโจมตีทัพสังขยา แทงพันทัพพม่าตายลงประมาณสองพัน

ฝ่ายสังขยานายทัพนายกองทั้งปวงรู้ ได้ยินเสียงกระดิ่งและหลอดฆ้องกลองเป็นอันมาก

ก็สำคัญว่าสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชยกทัพหลวงมาตี สังขยาและนายทัพนายกองทั้งปวง ก็แตกกระเจายพลัดพรายไป สมิงนครอินทร์ให้เก็บได้ช้างม้า เครื่องศัตราวุธเป็นอันมาก ทั้งคร่อมอุยซึ่งพม่าจับไว้นั้นก็ได้อันสิ้น จีบยกติดตามพม่าต่อไปไม่ทัน แล้วก็ยกกลับมายังกรุงหงสาวดี จึงนำช้างม้าเครื่องศัตราวุธเข้าถวายสมเด็จพระเจ้าราชาธิราช แล้วกราบทูลกิจจานุกิจ ซึ่งมีชัยชนะแก่สังขยาพม่านั้นทุกประการ

2. ฝ่ายสมิงนครอินทร์ถวายบังคมสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชออกมา ณ ค่ายที่อยู่ของตัว แล้วจึงคิดว่าพม่ารุ่งนี้เราจะไปให้พระเจ้ามณฑลเศียรทองทอดพระเนตรนั้น ครั้นจะนั่งไปในเรือลอยอยู่กลางน้ำ พระเจ้ามณฑลเศียรทองและเสนาบดีทั้งปวง ก็จะคิดเห็นว่าเกรงกลัวอยู่ ซึ่งเราจะย่อท้อกลัวสติปัญญาฝีมือทหารพม่านั้นหาไม่ได้ เกรงแต่พระเจ้ามณฑลเศียรทองจะไม่โปรดให้ไปเฝ้าถึงพลับพลา แม้นเป็นดังนั้นเราจะคิดอ่านว่ากล่าวไปเฝ้าให้ถึงที่เสด็จออก ในท่ามกลางเสนาข้าทหารทั้งปวงจงได้ ถึงพระเจ้ามณฑลเศียรทอง และทแกล้วทหารทั้งปวงจะคิดทำร้ายประการใด เราคงจะสู้รบจนสิ้นชีวิต จะสำแดงความกล้าให้ปรากฏเป็นเกียรติยศไว้ในแผ่นดินให้เป็นเยี่ยงอย่างแก่ทแกล้วทหารสืบไปภายหน้า แต่ตัวเราเปรียบดังอสรพิษจำจะซ่อนรักษาเงี้ยวของตัวไปด้วย คิดแล้วจึงให้ช่างเอาเสื่ออย่างตีสองตัว มาแหวระริมไหลข้างหน้าทั้งซ้ายขวา แต่พอสอดดาบลงได้ แล้วก็ใส่เสื่อซ้อนเข้าทั้งสองตัวเป็นสี่ชั้น เอาดาบสอดลงตามแผลเสื่อที่แหวระไว้วันนั้น จึงเอาผ้าขมพูนลิบของโพกศีรษะไว้ชายผ้าให้ยาวปกไหลทั้งสองข้างมิดแผล แล้วลองก้มกราบดูเห็นแนบเนียนดีมิได้ขัดขวาง จึงถอดเสื่อออกให้ช่างเย็บตรึงฝักดาบกับเสื่อเข้าไว้ให้มั่นคง

มูอายนลาว นิสัย ซื่อสัตย์ กล้าหาญ สุขุมรอบคอบ มีความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ
ตัวอย่าง

1. นางมูอายนลาวก็ถวายบังคมลาพระมหาเทวีมาหาคะละแม่ท้าว ทูลแจ้งเนื้อความแต่ที่ดีว่า พระสวามีสั่งมาว่าให้ตะละแม่ท้าวคอยอยู่จงดี อย่าด่าตีพ่อลาวแก่นท้าว ไม่ซ้าก็จะได้กลับมาเห็นหน้ากัน ซึ่งมาอยู่ ณ เมืองตะเกิงนี้ก็สุขอยู่ หาประชวรพระโรคสิ่งใดไม่ อย่าให้ตะละแม่ท้าวเป็นทุกข์ถึงเลย แต่ถ้อยคำที่พระยาน้อยสั่งมา เป็นคำเปรียบปรายเชิงสังวาสนั้น มูอายนลาวมิได้ทูลให้ทราบ กลัวตะละแม่ท้าวจะมีความหึงหวงกำเริบหนักขึ้น

2. มูอายนลาวจึงทูลปลอบว่า พระแม่เจ้าอย่าลู่อำนาจฉันทาคติเลย พระเจ้าอยู่หัวจะทรงพระพิโรธนัก ซึ่งพระแม่เจ้ากลัวจะเสียสิริศักดิ์นั้น ข้าพเจ้าจะอุปมาถวาย องค์พระแม่เจ้า

เปรียบเทียบเหมือนทองคำธรรมชาติ เมี่ยมะนิกเปรียบประดุจทองแปรธาตุ อันนายช่างชัฎยาแต่งสี ขึ้นให้งาม แล้วมาตั้งไว้เคียงกัน ทองธรรมชาตินั้นสีจะตกต่ำไปหาไม่ได้ ก็คงที่อยู่ว่าเนียนพคุณ อันทองชัฎยานั้นก็คงที่เรียกว่าทองแปรธาตุ จะมากลบลบรัศมีทองธรรมชาตินั้นหาไม่ได้ ซึ่ง พระแม่เจ้ามีพระทัยรังเกียจเมี่ยมะนิก ก็เหมือนข้าพเจ้าเปรียบถวายดังนี้ ตะละแม่ท้าวได้ฟัง มุอาลัยลาวว่าดังนั้น ก็คลายความซึ่งเคียดลง จึงตรัสว่า แม่วากกล่าวให้ฟังค่อยหายรำคาญหนึ่ง หากกระนั้นข้าจะไป จึงรีบแต่งพระองค์เสร็จแล้ว เสด็จลงจากพระตำหนัก พร้อมด้วยเจ้าแก้ว ชาวแม่พระสนมแหวดล้อม มุอาลัยลาวได้ฟังดังนั้นก็สงสาร จึงส่งหนังสือกับผ้าซึ่งพระมหาเทวี ฝากมานั้น ถวายแก่พระยาน้อย แล้วจึงเอาหม้อน้ำมันกับลูกขี้ตราชู ซึ่งตะละแม่ท้าวฝากมานั้น ถวายต่อที่หลัง ซึ่งคำตะละแม่ท้าวสิ่งนั้นมุอาลัยลาวมีปัญญาหาทุลไม กว่าจะบาดหมางสะเทือน ไปถึงเมี่ยมะนิก

คุณค่าทางด้านความรู้

คุณค่าของหนังสือเรื่องราชาธิราช มีมากเช่นเดียวกับเรื่องสามก๊ก เช่นภาษา ขนบ- ธรรมเนียมประเพณี ค่านิยมของสังคม ดังจะกล่าวต่อไป

1. ความรู้เกี่ยวกับภาษา จำแนกเป็นหัวข้อได้ดังนี้

1.1 การใช้คำสรรพนามในเรื่อง

1.2 ส่วนวนภาษาที่ใช้อยู่เสมอ

1.3 ส่วนวนความเปรียบ

1.4 ส่วนวนภาษาที่ใช้ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น หรือในสมัยรัชกาลที่ 1 เปรียบเทียบกับ ส่วนวนภาษาที่ใช้ในสมัยปัจจุบัน

1.1 การใช้คำสรรพนามในเรื่อง

คำสรรพนามที่ใช้ ทั้งบุรุษที่ 1, 2, 3 มีหลายคำ และใช้ในโอกาสต่าง ๆ กันดังตัวอย่าง สรรพนามบุรุษที่ 1

“ข้าพระพุทธเจ้า”

1. ข้าพระพุทธเจ้าผู้ชื่อว่ามะกะโท ผู้เป็นข้าสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว พระเดชเดชา ปกเกล้าฯ ชุบเลี้ยง พระเดชพระคุณหาที่สุดมิได้

2. พระองค์จะเสด็จอยู่นั้นไป กำลังศึกเราจะน้อยไป ข้าพระพุทธเจ้าจะขอเชิญเสด็จ พระองค์ไปตั้งทัพ ณ เมืองวานก่อน

3. ด้วยข้าพระพุทธเจ้าทั้งสองนี้ เป็นข้าพระพุทธเจ้าอยู่หัวฯ ทรงพระกรุณาชุบเลี้ยงข้าพเจ้ามาจนได้เป็นที่
“อาดมภาพ”

1. อันความรู้ของสามเณรนั้น หากผู้ใดจะเสมอมิได้ แต่ทว่ายังเป็นเด็กหนุ่มอยู่ อาดมภาพขอฝากแก่ท่านด้วยเถิด

2. พระสามเณรก็รับเอาผ้าคฤหัสถ์แล้ว จึงถวายพระพรว่า อาดมภาพมาถึงพระองค์แล้ว จะขอสักการาขการสนองพระคุณไปจนกว่าจะสิ้นชีวิต

3. ออย่าว่าแต่มหาบพิตรจะให้รูปไปหากองทัพเท่านี้เลย ถึงจะให้รูปเข้าไปในกองเพลิงและป่าเสือ ป่าราชสีห์ที่ร้ายนั้นก็ดี แต่ว่าเป็นประโยชน์แก่พระองค์แล้ว อาดมภาพก็จะสู้อสาไปให้สำเร็จ

“ข้าพเจ้า”

1. ข้าพเจ้าขอถวายบังคมมาถึงฝ่าพระบาทพระเจ้าข้างเผือกด้วยเถิด นอกจากพระตะเบิดพี่เขยพระเจ้าข้างเผือกแล้ว ผู้ใดจะเป็นที่พึ่งข้าพเจ้านั้นหามิได้

2. ตัวข้าพเจ้าจะขอรับพระราชทานไปอยู่เมืองหลากแหลก จะขอต่อด้วยสมิงเล็กพรา มีให้สมิงเล็กพรามาย้ายได้

3. เดิมเป็นกรรมเจ้าดลใจแห่งข้าพเจ้า ให้เชื่อฟังถ้อยคำคนยุยง จึงได้รบพุ่งผิดกันกับพระเจ้าข้างเผือกผู้เป็นเจ้าของข้าพเจ้าทั้งสอง

“เรา”

1. พระตะเบิด จึงใช้ให้คนเข้าไปบอกแก่แม่มะสาโรว่า เรายกมาล้อมเมืองอยู่นี้ก็ช้านานแล้วยังไม่เห็นสิ่งของที่จะเป็นของคาวหวาน มาสู่ให้เรากินตั้งแต่ก่อนบ้างเลย

2. พระเจ้าฟ้ารั่วผู้เป็นสมเด็จพะอัยกาธิราชแห่งเรา ได้เสวยราชสมบัติเป็นพระเจ้าข้างเผือกสืบกันมาถึงเจ็ดพระองค์แล้ว

3. อนึ่ง สมิงมราหูคนนี้เป็นลูกไชยสุระ ๆ ผู้บิดาได้อาสาเราถึงขนาด

“ข้า”

1. ถ้าข้าว่าสิ่งใด พื่ออย่าขัดคำ ทำตามข้าทุกประการแล้วก็มีชัยชนะแก่สงครามเป็นมั่นคง

2. พระสังฆราช จึงว่าแก่สามเณรว่า เจ้าเณรมีปัญญาจับไตรเพท ข้าเอ็นดูหนัก

3. พระยาน้อยจึงตอบว่า ขอบใจลงท่านนัก ซึ่งช่วยเตือนให้สติข้าทั้งนี้ ข้าขอรับเอา

ซึ่งถ้อยคำ แต่เวลานี้มีดีคำแล้ว ข้าจะลาของท่านไปก่อน
“กู”

1. ครั้นพระเจ้าข้างเฝือกทอดพระเนตรเห็นแล้ว จึงตรัสแก่พระสนมซึ่งอยู่กันว่า
อ้ายพระยาน้อยนี้มันเป็นบุตรของกูก็จริง แต่ว่ารูปร่างของมันหาเหมือนกูไม่
2. ครั้นไปถึงประตูเมือง พระยาน้อยเห็นข้างกันพิรุณของสมิงอายุพะคาย พระยาน้อย
จึงว่าแก่มะกะนายข้างว่า กูจะเอาข้างตัวนี้ไปหน่อยหนึ่ง
3. บัดนี้พระองค์รับสั่งใช้ให้กูมาตั้งค่ายล้อมไว้ แล้วให้พันเสาค่ายมึงลงเสียให้สิ้น

สรรพนามบุรุษที่ 2

“พระองค์”

1. มตะหยอกจึงหนีมากราบทูลกล่าวโทษข้าพเจ้านี้ หากจริงมิได้ ขอพระองค์ทรง
พระดำริดูเถิด
2. ซึ่งข้าศึกมาล้อมพระนครไว้ดังนี้ จะทรงพระวิตกไปใย พระยาข้างเฝือกผู้ของพระองค์
เป็นชัยมงคลอยู่แล้ว
3. ซึ่งจะโปรดมิโปรดนั้น แล้วแต่พระองค์จะทรงพระดำริตามพระราชประเพณี

“พระคุณเจ้า”

1. พระยาน้อยได้ฟังพระอาจารย์มะเปงรับอาสาแข็งแรงดังนั้น ก็มีพระทัยยินดีนัก
จึงตรัสว่าข้าขอบใจพระคุณเจ้าเป็นที่สุดแล้ว
2. แต่พระคุณเจ้าเอาของสิ่งใดไปบ้างก็บอกมา ข้าพเจ้าจะได้จัดหาถวายไป
3. พระยาน้อยเห็นพระอาจารย์มะเปงเดินยิ้มเข้ามาดังนั้น ก็พลอยดีพระทัย อารานนาให้
นั่งที่สมควรแล้ว จึงตรัสถามว่าพระคุณเจ้าออกไปหากองทัพนั้น ได้เนื้อความสมคะเนที่คิดไว้
หรือประการใด

“เจ้า”

1. มตะหยอกฟ้อตา จึงห้ามขอขมะมอญว่า เจ้าคิดตั้งนี้มีชอบดังคนหาหมีกตัณญูไม่
2. ที่ไหนพระยาน้อยจะไว้วางใจเล่า และการที่คิดไว้ก็จะแพรงพรายไป เจ้าจงไปขอ
สมัครสมานพระยาน้อยเสีย
3. จงพาพระยาน้อยมาเรื่อนเรา ๆ จะคิดอุบายให้เจ้ากับพระยาน้อยทำสัตย์กินเลือดดอกกัน
พระยาน้อยจึงจะวางใจไม่มีความสงสัย